

Α.Τ.Ε.Ι. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ (2009-2012), ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥΣ**

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ
ΕΥΑΝΘΙΑ-ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΝΙΑΝΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΛΕΦΑ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2013

**«ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ (2009-2012), ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥΣ»**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία διαπραγματεύεται την οικονομική κρίση των ετών 2008 – 2012. Αναλύεται το φαινόμενο της οικονομικής κρίσης, οι φορολογικές αλλαγές οι αιτίες και οι συνέπειές της στους Έλληνες φορολογούμενους.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθενται θεωρητικά στοιχεία σχετικά με την οικονομική κρίση γενικά. Γίνεται συνοπτική αναφορά στα αίτια και τις επιπτώσεις, καθώς επίσης και στην καταναλωτική συμπεριφορά στη διάρκεια μιας κρίσης. Επίσης γίνεται σύγκριση της τρέχουσας με τις παλαιότερες κρίσεις για να διαπιστωθεί εάν υπάρχουν κοινά σημεία και κοινοί τρόποι επίλυσης και αντιμετώπισης.

Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τις φορολογικές αλλαγές από το 2008-2012.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των παιδιών, στις ελληνικές επιχειρήσεις και έρευνα για τις επιπτώσεις στην νεολαία.

Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στους τρόπους αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης και στον αν υπάρχει διέξοδος της Ελλάδας από αυτή.

Σκοπός της είναι να παρουσιαστούν συνέπειες της οικονομικής κρίσης από το 2008 έως το 2012 στου Έλληνες φορολογούμενους καθώς και στις Ελληνικές επιχειρήσεις όπως και προτεινόμενοι τρόποι αντιμετώπισης της. Επίσης αναφέρονται οι φορολογικές αλλαγές για τα έτη αυτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η έννοια της κρίσης, ως πολυδιάστατη, έχει αποδοθεί ποικιλοτρόπως, ακόμη και από απλούς ανθρώπους για να περιγράψουν με μια λέξη ότι αντιμετωπίζουν ένα δύσκολο πρόβλημα, ότι διανύουν μια περίοδο ανωμαλίας και αντικανονικότητας ή βρίσκονται σε κρίσιμη φάση.

Στην ελληνική γλώσσα, η λέξη κρίση προέρχεται από το ρήμα κρίνω θέλοντας να χαρακτηρίσει μια μη κανονική κατάσταση. Μια κατάσταση κρίσιμη, δύσκολη, επικίνδυνη. Συγκεκριμένα κρίση είναι μια εκτροπή από την κατάσταση της κανονικότητας και μπορεί να προσλάβει διαβαθμίσεις αντικανονικότητας από μια κατάσταση απλής διαταραχής μέχρι την κατάσταση μη ελεγχόμενων εκρηκτικών γεγονότων και την κατάσταση του χάους και του πανικού. Συνεπώς, μια κρίση εμπεριέχει μια απειλή σχετικά με τους πόρους και τους ανθρώπους, την απώλεια του ελέγχου και ορατές ή αόρατες συνέπειες στους ανθρώπους, τους πόρους και τους οργανισμούς. (Πανηγυράκης, 2001)

1.2 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Για να οριστεί η οικονομική κρίση χρησιμοποιούνται συνήθως οι έννοιες από τη θεωρία των οικονομικών διακυμάνσεων. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οικονομικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι είναι το φαινόμενο των επαναλαμβανόμενων διακυμάνσεων της γενικής οικονομικής δραστηριότητας, που παρατηρούνται για μια περίοδο ετών.

Μία κρίση μπορεί να αποτελείται από τέσσερα διαφορετικά και διακριτά στάδια. Ο συνήθης κύκλος ζωής μιας κρίσης ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

1. Στάδιο Διαμόρφωσης της κατάστασης ή Πρόδρομων συμπτωμάτων (Prodromal crisis stage).
2. Στάδιο εκδήλωσης-κορύφωσης της κρίσης (acute crisis stage).
3. Στάδιο των επιπτώσεων (Chronic crisis stage).
4. Στάδιο επίλυσης- ομαλοποίησης (crisis resolution stage).

1.3 ΜΙΑ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΙΣ ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

Η μεγάλη κρίση του 1929 είναι το κυριότερο σημείο αναφοράς. Οι αιτίες της ήταν:

1. η ανισορροπία στην οικονομία των ΗΠΑ, η οποία προήλθε από:

α) τη σχετική υπερπαραγωγή πρώτων υλών γεωργικών προϊόντων που είχε ως αποτέλεσμα την πτώση των τιμών και μείωση της αγοραστικής δύναμης των αγροτών και

β) τις υπεραισιόδοξες βιομηχανικές επενδύσεις σε τομείς όπως η παραγωγή αυτοκινήτων και ηλεκτρικών συσκευών.

2. η ευάλωτη διεθνής οικονομία, λόγω του γεγονότος ότι:

α) η διεθνής οικονομία ήταν ήδη εξασθενημένη από τον Παγκόσμιο πόλεμο και

β) ο αμερικανικός προστατευτισμός και η εμμονή στη αποπληρωμή του συνόλου των δανείων που είχαν δοθεί στις ευρωπαϊκές χώρες επιδείνωνε ακόμη περισσότερο το πρόβλημα.

Η αλυσιδωτή κατάρρευση επιχειρήσεων και τραπεζών έφερε την παγκόσμια οικονομική ύφεση. Κατά την κρισιμότερη καμπή αυτής της κρίσης οι άνεργοι έφθασαν τα 30.000.000(Σιδηρόπουλος,2008).

Μία ακόμη από τις σημαντικότερες κρίσεις είναι αυτή του πετρελαίου τη δεκαετία του 1970. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70 έκαναν την εμφάνισή τους δύο πετρελαϊκές κρίσεις. Αυτές έφεραν στο προσκήνιο το φαινόμενο του στασιμοπληθωρισμού, δηλαδή τη συνύπαρξη πληθωρισμού και αυξημένης ανεργίας.

Ως επίσημη ημερομηνία έναρξης της πρώτης κρίσης καταγράφεται η 17η Οκτωβρίου του 1973, όταν τα μέλη του ΟΑΡΕC (Οργανισμού Αραβικών Χωρών - Εξαγωγέων Πετρελαίου Οργανισμού Αραβικών Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών) ανακοίνωσαν ότι δεν θα προμήθευαν πλέον με πετρέλαιο τις χώρες που υποστήριζαν το Ισραήλ στη διαμάχη του με τη Συρία και την Αίγυπτο. Σε αυτές τις χώρες συμπεριλαμβάνονταν οι ΗΠΑ, οι σύμμαχοι τους στη Δυτική Ευρώπη και η Ιαπωνία. Παρόλα αυτά, οι στοχευμένες χώρες ανταποκρίθηκαν βρίσκοντας νέες πρωτοβουλίες για να περιορίσουν την εξάρτησή τους από τις παραπάνω χώρες.

Έξι χρόνια μετά, το 1979, ακολούθησε η δεύτερη πετρελαϊκή κρίση. Έκανε την εμφάνισή της στις ΗΠΑ, στον απόηχο της ιρανικής επανάστασης. Οι χώρες του OPEC για να αντιμετωπίσουν την κατάσταση, αύξησαν την παραγωγή τους και η συνολική απώλεια έφτασε στο 4%. Ωστόσο, επικράτησε ένας διαδεδομένος πανικός που ανέβασε την τιμή πολύ περισσότερο από όσο θα αναμενόταν. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της μειωμένης ζήτησης και της υπερβολικής παραγωγής, οδηγώντας 11 τον OPEC στο να χάσει την ενότητα του. Εξαγωγείς πετρελαίου, όπως το Μεξικό, η Νιγηρία και η Βενεζουέλα επεκτάθηκαν σημαντικά, ενώ οι ΗΠΑ και η Ευρώπη πήραν περισσότερο πετρέλαιο από το Prudhoe Bay και τη Βόρειο Θάλασσα (Παρασύρης,2010) .

Στη συνέχεια, εξετάζοντας τη λεγόμενη “ασιατική” κρίση του 1998-1999, βλέπουμε ότι άγγιξε σε μεγάλο βαθμό το τραπεζικό σύστημα, ωθώντας πολλές ασιατικές τράπεζες στα πρόθυρα χρεοκοπίας. Πρόκειται εδώ για μία τοπική κρίση, γεωγραφικά περιορισμένη, κάτι που τη διαφοροποιεί πολύ από την κρίση του 1929, καθώς και από τη σημερινή.

Μία άλλη κρίση στη δεκαετία του 1990 είναι αυτή της ιαπωνικής οικονομίας, η οποία είχε αντιμετωπιστεί με μερική ή πλήρη εθνικοποίηση τραπεζών. Είχε μεγάλη διάρκεια και οδήγησε σε ύφεση, διότι η αντίδραση των ιαπωνικών αρχών έφτασε με μεγάλη καθυστέρηση. Η καθυστέρηση των παρεμβάσεων κάνει την κρίση αυτή να έχει αναλογίες με αυτήν του 1929. Εντούτοις και αυτή διαφοροποιείται τόσο από τη σημερινή όσο και από αυτήν του 1929 λόγω του τοπικού χαρακτήρα της.

Μία άλλη κρίση είναι αυτή του 2000-2001 με την έκρηξη της “φούσκας” του Internet, που προκάλεσε πτώσεις στις τιμές των μετοχών ανάλογες με εκείνες της κρίσης του 1929. Παρατηρούμε ότι η σημερινή κρίση είναι ακόμη πιο σοβαρή και πλησιέστερη σε αυτήν του 1929, καθώς αγγίζει τον πυρήνα του τραπεζικού συστήματος προκαλώντας πτωχεύσεις τραπεζών.

Όντως η σημερινή κρίση δείχνει να έχει ομοιότητες με αυτήν του 1929. Σε μόλις τρεις εβδομάδες τα χρηματιστήρια έχασαν περίπου από 20% έως 25% της αξίας 12τους. Επίσης η κρίση του 1929 ήταν παγκόσμια, αγγίζοντας όλες τις χρηματοοικονομικές αγορές.

Η σημερινή κρίση λόγω της παγκοσμιοποίησης φαίνεται να είναι ακόμη σοβαρότερη από αυτήν του 1929. Η παγκοσμιοποίηση εντείνει τη δυναμικότητα μιας

χρηματοπιστωτικής κρίσης και επηρεάζει πολύ πιο γρήγορα την παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα. Πέραν όμως της παγκοσμιοποίησης, εάν πρέπει να αποκλείσουμε μία επανάληψη της κρίσης του 1929, είναι γιατί βρισκόμαστε σε ένα διαφορετικό περιβάλλον από εκείνο της δεκαετίας του 1930(Σιδηρόπουλος,2008) .

1.4 ΤΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΕΙ ΤΗ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΡΙΣΗ

Το πρώτο στοιχείο που διαφοροποιεί τη σημερινή κρίση από αυτήν του 1929 είναι η οικονομική πολιτική που εφαρμόστηκε. Από τις αντιδράσεις των νομισματικών και δημοσιονομικών αρχών παγκοσμίως φαίνεται ότι το δίδαγμα της κρίσης του 1929 έγινε απόλυτα κατανοητό από το γεγονός ότι υπάρχει παγκοσμίως συντονισμένη αντίδραση των οικονομικών πολιτικών.

Το δεύτερο στοιχείο που υποδηλώνει τη μεγάλη διαφορά μεταξύ των δύο κρίσεων είναι ότι το μέγεθος των κρατών (δημόσιες δαπάνες και φόροι) είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερο. Για παράδειγμα, το μέγεθος του αμερικανικού κράτους το 1929 ήταν 10%, ενώ σήμερα υπερβαίνει το 30%.

Το τρίτο στοιχείο το οποίο δείχνει τη διαφορά μεταξύ της σημερινής κρίσης και αυτής του 1929, καθώς και το κατά πόσο η σημερινή κρίση μάς επιβαρύνει με επιπλέον έναν κίνδυνο είναι η διείδυση της χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας στη καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Το ποσοστό των νοικοκυριών που έχει σήμερα πρόσβαση σε πιστώσεις είναι πολύ μεγαλύτερο από αυτό της δεκαετίας του 1930.

Σχεδόν κάθε άτομο στις δυτικές κοινωνίες έχει μία πιστωτική κάρτα. Η σύμπλεξη της χρηματοπιστωτικής και της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας είναι σήμερα πολύ μεγαλύτερη(Σιδηρόπουλος,2008) .

Η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007 είναι μια παγκόσμια κατάσταση απειλούμενης οικονομικής ύφεσης στον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό τομέα με γενεσιουργό χώρα τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Η κρίση αυτή έρχεται 78 χρόνια μετά την τελευταία μεγάλη κρίση του 1929 αλλά και παλαιότερες πετρελαϊκές κρίσεις. Προέκυψε μετά το ξέσπασμα των προβλημάτων στην αγορά 13στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης και την αλόγιστη χρήση δομημένων επενδυτικών προϊόντων που εξαρτώνταν άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τα

οποία παράγονταν. Πολλοί επιστήμονες υποστηρίζουν ότι είναι απαραίτητος ένας νέος κρατικός παρεμβατισμός, παράλληλα με την κατάρτιση σχεδίων επίλυσης της κρίσης προτού επεκταθεί στην ευρύτερη οικονομία των κρατών που επλήγησαν(Gortsos,2008) .

1.5 ΑΙΤΙΑ

Οι κυριότερες αιτίες που προκάλεσαν την εμφάνιση και ανάπτυξη της τρέχουσας οικονομικής κρίσης είναι οι εξής:

1. Υπερβολική χρήση Δανειακών Κεφαλαίων (Leverage).
2. Πλημμελής διαβάθμιση πιστοληπτικού κινδύνου (Bond Ratings).
3. Αμοιβές στελεχών στον χρηματοπιστωτικό τομέα (Bonus).
4. Κίνητρα για αλόγιστη χορήγηση στεγαστικών δανείων, ανεξάρτητα από τον πιστοληπτικό κίνδυνο των δανειοληπτών.
5. Στεγαστικά δάνεια για αγορά κατοικίας χωρίς συμμετοχή δανειολήπτη.

1.6 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Οι σημαντικότερες επιπτώσεις που είχε η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης των ετών 2008-2009 είναι οι εξής:

- Κρίση ρευστότητας, καθώς μέσω της μη χορήγησης επαγγελματικών και καταναλωτικών δανείων, θα τεθεί πρόβλημα ρευστότητας στην αγορά και την κατανάλωση.
- Δυσκολία παροχής δανείων.
- Αύξηση επιτοκίων,βραχυπρόθεσμα μείωση επενδυτικής δραστηριότητας και περιορισμός καταναλωτικής πίστης.
- Μείωση παραγωγής /μείωση κατανάλωσης/μείωση εθνικού εισοδήματος.
- Μείωση του εμπορικού ισοζυγίου.
- Δραματική πτώση της τιμής του πετρελαίου και, συνεπώς, μείωση του κόστους παραγωγής.
- Πτώση του πληθωρισμού και, συνεπώς, σε επόμενη φάση δημιουργία ζήτησης. 14

- Πτώση των τιμές των πρώτων υλών και συνεπακόλουθη μείωση του κόστους και του πληθωρισμού. Πτώση στις τιμές των ακινήτων και άρα ευκαιρίες για αγορές(Αγγελόπουλος Κ.).

1.7 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Οι βασικότερες επιπτώσεις της τρέχουσας οικονομικής κρίσης στην ελληνική οικονομία μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

- Περιορισμός καταναλωτικής πίστης που οδηγεί σε μείωση της κατανάλωσης.
- Μείωση εξαγωγών.
- Αύξηση της ανεργίας (Αγγελόπουλος,2009).

1.8 ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Κατά τη διάρκεια των κρίσεων παρατηρείται μια δίχως προηγούμενο αλλαγή της καταναλωτικής συμπεριφοράς. Παρατηρείται μείωση των δαπανών για αγορές,έλλειψη εμπιστοσύνης στα brand και στους θεσμούς της αγοράς και μια γενική μεταβολή των προτιμήσεων. Οι παράγοντες που οδηγούν σε αυτή τη συμπεριφορά ποικίλουν και θα αναλυθούν παρακάτω.

1.9 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η καταναλωτική συμπεριφορά επηρεάζεται από τέσσερις κύριες ομάδες παραγόντων:

- Πολιτιστικοί παράγοντες
- Κοινωνικοί παράγοντες
- Δημογραφικοί παράγοντες
- Ψυχολογικοί παράγοντες

1.10 ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ

Όπως έχει αναλυθεί η καταναλωτική συμπεριφορά επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες οι οποίοι την καθορίζουν απόλυτα. Κατά τη διάρκεια των κρίσεων παρατηρείται μια αλλαγή της συμπεριφοράς του καταναλωτή. Η στροφή στις μάρκες, η μείωση των δαπανών για κατανάλωση, η επιλογή φθηνότερων προϊόντων καθώς και των υποκατάστατων.

Οι κυριότεροι από τους λόγους που οδηγούν σε αυτή την αλλαγή είναι οι παρακάτω:

α. Παρακίνηση

β. Αντίληψη, που είναι πνευματική διαδικασία της αντίληψης, γνώσης και κρίσης, η οποία δίνει την ικανότητα σε ένα άτομο να αντιληφθεί, να κατανοήσει και να εξηγήσει τον κόσμο που τον περιβάλλει.

γ. Καθοδηγητές κοινής γνώμης και ομάδες αναφοράς, που είναι τα άτομα που λόγω της θέσης ή των γνώσεων τους μπορούν και καθοδηγούν μία ομάδα ατόμων ή ένα κοινό.

δ. Μ.Μ.Ε.

ε. Άγχος/ Φόβος/ Ανησυχία (Σφακιανάκης,1998).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2009-2012

2.1 ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟ 2009

Σε δώδεκα κωδικούς και κυρίως στον πίνακα των δαπανών που εκπίπτουν από το εισόδημα ή μειώνουν το φόρο, εντοπίζονται οι βασικές αλλαγές στο έντυπο της φορολογικής δήλωσης.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας Ναυτεμπορική, το νέο Ε1 έχει τις εξής αλλαγές:

- 1.** Στον πίνακα 1, στον οποίο οι υπόχρεοι καλούνται να δηλώσουν τα στοιχεία τους, για πρώτη φορά θα πρέπει οι φορολογούμενοι να αναγράψουν τον αριθμό του κινητού τους τηλεφώνου, προκειμένου να έχει τη δυνατότητα η Εφορία, εάν χρειαστεί, να τους καλέσει για να δώσουν περαιτέρω διευκρινίσεις, όσον αφορά στα στοιχεία που έχουν συμπεριλάβει στη δήλωσή τους.
- 2.** Για πρώτη φορά είναι προεκτυπωμένα τα στοιχεία του δήμου, στο δημοτολόγιο του οποίου ήταν εγγεγραμμένος ο φορολογούμενος την 31η Δεκεμβρίου 2009. Στην περίπτωση πάντως που ο δήμος που αναγράφεται είναι λάθος, ο φορολογούμενος οφείλει να τον διορθώσει.
- 3.** Στον πίνακα 4, στον οποίο δηλώνονται τα εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες, διαγράφηκαν οι κωδικοί 305 - 306, όπου οι φορολογούμενοι δήλωναν το καθαρό ποσό του ΕΚΑΣ που τυχόν είχαν λάβει. Υπενθυμίζεται ότι το ΕΚΑΣ απαλλάσσεται πλέον από τη φορολογία εισοδήματος και θα δηλώνεται προαιρετικά και μόνο για να ληφθεί υπόψη στην κάλυψη τεκμηρίων. Γι αυτό το λόγο, οι κωδικοί 305 - 306, στους οποίους δηλώνεται το ΕΚΑΣ, μεταφέρθηκαν στον πίνακα 6, στην τρίτη σελίδα της δήλωσης.
- 4.** Στον πίνακα Ζ, στη δεύτερη σελίδα της δήλωσης, συγχωνεύτηκαν στην παράγραφο 9 οι ενδείξεις και οι κωδικοί όπου οι φορολογούμενοι δηλώνουν εισοδήματα από κινητές αξίες. Φέτος, όλα τα εισοδήματα από κινητές αξίες αλλοδαπής προέλευσης, τα οποία φορολογούνται με τις γενικές διατάξεις, θα πρέπει να δηλωθούν στην παράγραφο 9 και στους κωδικούς 295 - 296.

- 5.** Στον πίνακα 7, έχουν προστεθεί οι κωδικοί 043 - 044, προκειμένου οι φορολογούμενοι να δηλώσουν ξεχωριστά τα έξοδα ιατρικής περίθαλψης (πληρωμές για ιατρικές επισκέψεις και εξετάσεις), που πραγματοποίησαν κατά τη διάρκεια του 2009 στο εξωτερικό.
- 6.** Στους κωδικούς 051 - 052 θα πρέπει να δηλωθούν τα συνολικά έξοδα ιατρικής περίθαλψης (επισκέψεις σε γιατρούς). Τα ποσά αυτά αναγνωρίζονται φέτος στο 100% της αξίας τους για έκπτωση από το φορολογητέο εισόδημα.
- 7.** Στον πίνακα 7, έχουν προστεθεί οι νέοι κωδικοί 045 - 046, προκειμένου οι υπόχρεοι να δηλώσουν ξεχωριστά, για στατιστικούς όμως λόγους, τα έξοδα νοσοκομειακής περίθαλψης (πληρωμές για νοσηλεία και φαρμακευτική περίθαλψη σε νοσοκομεία), που πραγματοποίησαν το 2009 στο εξωτερικό.
- 8.** Στους κωδικούς 047 - 048 πρέπει να δηλωθούν τα συνολικά έξοδα νοσοκομειακής περίθαλψης. Το 20% των ποσών αυτών και μέχρι το όριο των 6.000 ευρώ αφαιρείται από τον αναλογούντα φόρο εισοδήματος. Από την άλλη πλευρά, στους κωδικούς 047 - 048 δηλώνεται το 50% της δαπάνης που έχει καταβληθεί σε επιχειρήσεις περίθαλψης ηλικιωμένων.
- 9.** Στον πίνακα 7, στην τρίτη σελίδα, έχει προστεθεί νέα ένδειξη για τη δαπάνη αμοιβής δικηγόρου. Συγκεκριμένα, στους κωδικούς 041 - 042, θα πρέπει να δηλωθούν τα έξοδα για αμοιβές δικηγόρων που καταβλήθηκαν το 2009, διότι πλέον τα ποσά αυτά αναγνωρίζονται στο 100% για έκπτωση από το φορολογητέο εισόδημα.
- 10.** Στον πίνακα 7, προστέθηκαν οι κωδικοί 027 - 028, όπου οι φορολογούμενοι καλούνται να αναγράψουν τα ποσά των τόκων που πλήρωσαν το 2009, για να εξοφλήσουν στεγαστικά δάνεια ανέγερσης ή απόκτησης οποιασδήποτε κατοικίας (όχι μόνο πρώτης), τα οποία συνήψαν από τη 1-1-2009 μέχρι τις 31-12-2009. Το 40% των ποσών των τόκων αυτών αφαιρείται από το φόρο που αναλογεί στα εισοδήματα του 2009.
- 11.** Στους νέους κωδικούς 029 - 030, πρέπει να αναγραφεί το συνολικό ποσό των στεγαστικών δανείων που συνάφθηκαν από τη 1-1-2009 μέχρι τις 31-12-2009. Για τις συμβάσεις αυτές, οι τόκοι αφαιρούνται από το φόρο που προκύπτει στο εισόδημα κατά ποσοστό 40% αυτών. Το ποσοστό αυτό μείωσης του φόρου υπολογίζεται στους τόκους που αντιστοιχούν στο τμήμα του δανείου ή του συνόλου των δανείων και των δύο συζύγων έως 350.000 ευρώ.

12. Στον πίνακα 8 της τέταρτης σελίδας, όπου αναγράφονται οι προκαταβληθέντες και παρακρατηθέντες φόροι, θα δηλώνεται πλέον στην παράγραφο 6 το ποσό του φόρου που καταβλήθηκε στο εξωτερικό για εισοδήματα που αποκτήθηκαν στο εξωτερικό, εκτός από αυτά που προήλθαν από κινητές αξίες, τα οποία φορολογούνται με τις γενικές διατάξεις

Σημειώνεται ότι από τα εισοδήματα του 2009, εκπίπτουν εξ ολοκλήρου τα έξοδα σε γιατρούς και δικηγόρους, ενώ όσοι πήραν στεγαστικό δάνειο από την 1η Ιανουαρίου 2009 για την απόκτηση πρώτης ή δευτερεύουσας κατοικίας θα έχουν μεγαλύτερη έκπτωση.

Το έντυπο Ε9 θα πρέπει να συμπληρώσουν και να υποβάλουν στην Εφορία οι φορολογούμενοι, των οποίων το 2009 μεταβλήθηκε η οικογενειακή ή περιουσιακή τους κατάσταση.

13. Νέα τεκμήρια διαβίωσης για κατοικίες, αυτοκίνητα, σκάφη αναψυχής, πισίνες και υπηρετικό προσωπικό σχεδιάζει από μηδενική βάση το υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

Το νέο σύστημα των τεκμηρίων διαβίωσης θα εφαρμοστεί στα φετινά εισοδήματα, τα οποία θα δηλώσουν οι φορολογούμενοι την άνοιξη του 2010. Στο στόχαστρο της Εφορίας μπαίνουν εκατοντάδες χιλιάδες έμποροι, βιοτέχνες, επιτηδευματίες και ελεύθεροι επαγγελματίες οι οποίοι δηλώνουν εισοδήματα πολύ χαμηλά, σε σύγκριση με αυτά που αποκτούν στην πραγματικότητα.

Μετά την επαναφορά του αφορολογήτου ορίου των 10.500 ευρώ για τους ελεύθερους επαγγελματίες το υπουργείο Οικονομικών έχει αρχίσει να εξετάζει ένα νέο σύστημα τεκμηρίων που θα πιάνει τους επιτηδευματίες των οποίων τα δηλωθέντα εισοδήματα δεν δικαιολογούν περιουσιακά στοιχεία όπως κατοικίες, αυτοκίνητα υψηλού κυβισμού και σκάφη αναψυχής.

Οι αλλαγές στα τεκμήρια θα ανακοινωθούν μετά τις ευρωεκλογές ενώ σύμφωνα με πληροφορίες στο υπουργείο Οικονομικών εξετάζουν:

1. 1. Τα νέα τεκμήρια να εφαρμόζονται με πιο χαμηλά όρια απαλλαγών από τα ισχύοντα σήμερα. Μελετάται το τεκμήριο διαβίωσης για την κύρια κατοικία να εφαρμόζεται άνω των 150 τ.μ., αντί των 200 τ.μ., για τις δευτερεύουσες κατοικίες άνω των 100 τ.μ., αντί των 150 τ.μ., ώστε πολύ περισσότεροι φορολογούμενοι να υποχρεώνονται να εμφανίζουν στην εφορία σημαντικά αυξημένα εισοδήματα.

2. 2. Τα Ι.Χ. αυτοκίνητα μέχρι 2.000 κ.εκ., θα εξαιρούνται από τα τεκμήρια. Το τεκμήριο διαβίωσης θα ενεργοποιείται πάνω από τα 2.000 κ.ε.κ. και θα είναι χαμηλό για να μην υπάρξουν επιπτώσεις στην αγορά των αυτοκινήτων η οποία άρχισε να ανακάμπτει μετά την εφαρμογή του μειωμένου κατά 50% τέλους ταξινόμησης.

3. 3. Για τις δευτερεύουσες κατοικίες (εξοχικές και μη εξοχικές), των οποίων οι επιφάνειες υπερβαίνουν το αφορολόγητο όριο θα καθιερωθούν τεκμαρτά ποσά «ετησίου ελαχίστου κόστους χρήσης και συντήρησης» για το σύνολο των τ.μ. Ο υπολογισμός των ποσών αυτών θα γίνει αφού ληφθούν υπόψη οι ελάχιστες ετήσιες δαπάνες για ηλεκτρικό ρεύμα, ύδρευση, θέρμανση και συντήρηση μιας μέσης κατοικίας. Το «ετήσιο ελάχιστο κόστος χρήσης και συντήρησης» θα προκύψει δηλαδή ως άθροισμα των επιμέρους αυτών ποσών. Εναλλακτικά, δεν αποκλείεται να χρησιμοποιηθεί στο σημείο αυτό και ο τρόπος υπολογισμού που πρότεινε στο υπουργείο Οικονομίας η ΠΟΜΙΔΑ, δηλαδή να καθορισθεί ένα συγκεκριμένο ποσό ελαχίστου κόστους ανά τ.μ. και ανά μήνα, π.χ. 5 ευρώ/τ.μ./μήνα. Σε κάθε περίπτωση, για τον προσδιορισμό του τεκμηρίου κάθε δευτερεύουσας κατοικίας θα λαμβάνονται υπόψη 3 μήνες.

4. 4. Για την κύρια κατοικία, το όριο απαλλαγής των 200 τ.μ. είναι πιθανόν να μειωθεί στα 150 τ.μ. Εφόσον ένας φορολογούμενος κατέχει κατοικία μεγαλύτερη από το αφορολόγητο όριο, θα προσδιορίζεται το «ελάχιστο ετήσιο κόστος χρήσης και συντήρησης» σύμφωνα με τα προαναφερθέντα παραπάνω, για το σύνολο των τετραγωνικών μέτρων της κατοικίας. Για την κύρια κατοικία θα λαμβάνονται υπόψη 12 μήνες.

5. 5. Οι συνταξιούχοι θα εξαιρεθούν από το νέο σύστημα με ρητή διάταξη, ενώ οι μισθωτοί δεν θα θιγούν.

6. 6. . Τα τεκμαρτά εισοδήματα που θα προκύπτουν με το νέο σύστημα των τεκμηρίων, εφόσον είναι υψηλότερα από τα δηλούμενα, θα λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος. Στην περίπτωση αυτή, ο φόρος θα υπολογίζεται από το πρώτο ευρώ, δηλαδή δεν θα ισχύει το αφορολόγητο όριο των 10.500 ευρώ εάν πρόκειται για αυτοαπασχολούμενο ή των 12.000 ευρώ αν πρόκειται για μισθωτό.

ΕΤΑΚ 2009

2009 Αξία ακίνητης περιουσίας	Φορολογικός συντελεστής
Ως 400.000€	0%
400.001-600.000	0,1%
600.001-800.000	0,2%
800.001-1.000.000	0,3%
1.000.001-1.300.000	0,4%
1.300.001-1.600.000	0,5%
1.600.001-2.000.000	0,6%
2.000.001-2.500.000	0,7%
2.500.001-3.000.000	0,8%
Ανω των 3.000.000	0,9%

2.2 ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟ 2010

Αφορολόγητο όριο 12.000 ευρώ και κάλυψή του με αποδείξεις ίσες με το 30% του συνολικού εισοδήματος για εισοδήματα άνω των 12.000 ευρώ και 10% για εισοδήματα μεταξύ 6.000 και 12.000 ευρώ, προβλέπει το φορολογικό νομοσχέδιο. Οι αλλαγές είναι οι ακόλουθες :

Α. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :

1. Φορολογική κλίμακα

Εισάγεται μια νέα φορολογική κλίμακα χωρίς διακρίσεις ως προς την πηγή προέλευσης των εισοδημάτων, με περισσότερα κλιμάκια για πιο δίκαιη κατανομή των φορολογικών βαρών και με πρόβλεψη για ανά διετία αναπροσαρμογή των κλιμακίων βάσει του τιμαριθμού. Το αφορολόγητο όριο για όλους τους φορολογούμενους είναι τα 12.000 Ευρώ. Η νέα κλίμακα διαμορφώνεται ως εξής :

Ισχύων Νόμος (μισθωτοί)		Νέος Νόμος	
Ύψος εισοδήματος	Συντελεστής	Ύψος εισοδήματος	Συντελεστής
0 – 12.000	0 %	0 – 12.000	0 %
12.001 – 30.000	25%	12.001 – 16.000	18%
30.001 – 75.000	35%	16.001 – 22.000	24%
Άνω των 75.000	40%	22.001 – 26.000	26%
		26.001 – 32.000	32%
		32.001 – 40.000	36%
		40.001 – 60.000	38%
		Άνω των 60.000	40%

Με τη
νέα
κλίμα
κα
υπάρχ
ει
μετατ
όπιση
βάρου

ς από τα χαμηλά και μεσαία στα υψηλά εισοδήματα. Συγκεκριμένα, υπάρχει φοροελάφρυνση σε εισοδήματα μέχρι 40.000 Ευρώ. Ενδεικτικά, εισόδημα 25.000 Ευρώ έχει μείωση φόρου 310 Ευρώ (-10%), εισόδημα 35.000 Ευρώ έχει μείωση φόρου 50 Ευρώ (-1%), ενώ εισόδημα 100.000 Ευρώ έχει αύξηση φόρου 1.350 Ευρώ (7%).

2. Αποδείξεις κ αφορολόγητο όριο

Μέρος του αφορολογήτου ορίου θα εξασφαλίζεται με τη συλλογή αποδείξεων από την αγορά αγαθών και υπηρεσιών. Περιλαμβάνονται όλες οι κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών εκτός εκείνων που αφορούν αγαθά μεγάλης αξίας που αποτελούν τεκμήριο ελάχιστου εισοδήματος, των τακτικών λογαριασμών στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, της ενέργειας, της ύδρευσης κλπ, και όσων αναγνωρίζονται ιδιαιτέρως για μείωση του εισοδήματος ή έκπτωση από το φόρο (ιατρικές δαπάνες, δαπάνες ενοικίων, ασφάλιστρα κλπ).

Το σύστημα λειτουργεί ως εξής: Το μέρος του αφορολογήτου που απαιτείται να καλυφθεί με αποδείξεις ισούται με το 30% του συνολικού εισοδήματος για εισοδήματα άνω των 12.000 Ευρώ και 10% για εισοδήματα μεταξύ 6.000 και 12.000 Ευρώ. Για την κάλυψη του αφορολογήτου ορίου προσμετράται το 100% της αξίας των αποδείξεων που θα υποβληθούν. Εάν οι αποδείξεις που θα υποβληθούν δεν καλύπτουν το αφορολόγητο όριο η διαφορά έως τα 12.000 ευρώ φορολογείται με συντελεστή 10%. Για ποσά αποδείξεων

μεγαλύτερα του πιο πάνω ορίου και για αξία αποδείξεων έως 15.000 Ευρώ ατομικού εισοδήματος (30.000 οικογενειακού) εκπίπτει φόρος ίσος με το 10% της επιπλέον του αφορολογήτου αξίας.

Παραδείγματα:

A) Έστω φορολογούμενος χωρίς οικογένεια δηλώνει ατομικό εισόδημα 30.000 Ευρώ και φέρνει αποδείξεις 12.000 Ευρώ. Το 30% του εισοδήματος άρα $30.000 \times 0.30 = 9.000$ Ευρώ απαιτείται για τη κάλυψη του αφορολόγητου. Απομένουν αποδείξεις 3.000 Ευρώ οι οποίες εκπίπτουν φόρο 10% άρα $3.000 \times 0.1 = 300$ Ευρώ λιγότερο φόρο. B) Έστω φορολογούμενος με το ίδιο εισόδημα που συγκεντρώνει μόνο 5.000 Ευρώ αποδείξεις. Όπως είδαμε για το αφορολόγητο χρειάζεται 9.000 άρα $9.000 - 5.000 = 4.000$ ακάλυπτο αφορολόγητο που επιβαρύνεται με συντελεστή 10% και πληρώνει επιπλέον φόρο $4.000 \times 0.1 = 400$ Ευρώ. Σε σχέση με τον προηγούμενο η διαφορά είναι $300 + 400 + 700$ ευρώ επιπλέον φόρο.

B) Έστω φορολογούμενος με οικογένεια και εισόδημα 20.000 Ευρώ φέρνει αποδείξεις 8.000 Ευρώ. Τα 6.000 Ευρώ (20.000×0.3) χρησιμοποιούνται για τη κάλυψη του αφορολόγητου και τα υπόλοιπα 2.000 ευρώ χρησιμοποιούνται για τη μείωση φόρου κατά 200 Ευρώ (2.000×0.1). Αν φέρει μόνο 4.000 Ευρώ αποδείξεις τότε δεν καλύπτει το αφορολόγητο κατά 2.000 Ευρώ οπότε φορολογείται με $2000 \times 0,1 = 200$ Ευρώ. Άρα διαφορά από τη προηγούμενη περίπτωση $200 + 200 = 400$ ευρώ

Οι φορολογούμενοι υποβάλλουν τις αποδείξεις σε ειδική φόρμα ηλεκτρονικά ή σε κλειστό φάκελο στη Δ.Ο.Υ. Προβλέπεται η αντικατάσταση από ηλεκτρονικό σύστημα καταγραφής αποδείξεων.

3. Κατάργηση αυτοτελούς φορολόγησης

Καταργούνται όλες οι περιπτώσεις αυτοτελούς φορολόγησης εισοδημάτων. Οι περιπτώσεις αυτές εντάσσονται στην ενιαία κλίμακα φορολογίας εισοδήματος. Εξαιρούνται μόνο οι τόκοι των τραπεζικών καταθέσεων και των ελληνικών κρατικών ομολόγων για τους οποίους διατηρούνται οι ισχύουσες διατάξεις.

Παραδείγματα: Καταργείται η αυτοτελής φορολόγηση των διαφόρων επιδομάτων και αποζημιώσεων των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα, τα εισοδήματα από την υπογραφή συμβολαίων ποδοσφαιριστών, προπονητών κλπ, οι αμοιβές όσων εκλέγονται στη τοπική αυτοδιοίκηση κ.α.

4. Κατάργηση των φοροαπαλλαγών

Καταργούνται όλες οι απαλλαγές από τη φορολογία εισοδήματος ή η φορολόγηση εισοδημάτων με ειδικούς συντελεστές. Εξαιρούνται μόνο οι περιπτώσεις που αφορούν ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες (άτομα με βαριά κινητική αναπηρία, πολύτεκνες μητέρες, η αποζημίωση λόγω απόλυσης κ.α.) αλλά σε συνδυασμό με εισοδηματικό κριτήριο.

5. Λογιστικός προσδιορισμός των εισοδημάτων

Εισάγεται ο λογιστικός προσδιορισμός βάσει βιβλίων εσόδων - εξόδων και αποδείξεων πώλησης ή παροχής υπηρεσιών για όλους τους ελεύθερους επαγγελματίες και καταργείται κάθε ειδικός τρόπος φορολόγησης ορισμένων κατηγοριών επαγγελματιών. Ειδικότερα επιβάλλεται ο λογιστικός προσδιορισμός των εισοδημάτων των :

Ταξί, Φορτηγών Δημόσιας Χρήσης, Λεωφορείων ΚΤΕΛ, Ενοικιαζομένων Δωματίων (χωρίς ελάχιστο όριο 7 δωματίων), Κάμπινγκ, Μηχανικοί - Αρχιτέκτονες, Λιανοπωλητές, Πρακτορεία ΠΡΟΠΟ, Βενζινάδικα, Περίπτερα, κ.α.

6. Φορολόγηση μερισμάτων και υπεραξίας μετοχών

Στα φορολογητέα, βάσει κλίμακας, εισοδήματα εντάσσονται τα μερίσματα και γενικότερα τα διανεμόμενα κέρδη που εισπράττονται από φυσικά πρόσωπα. Ο τρόπος φορολόγησης των μερισμάτων εξηγείται πιο κάτω στην ενότητα της φορολογίας νομικών προσώπων .

Στα φορολογητέα, βάσει κλίμακας, εισοδήματα εντάσσεται η υπεραξία από τη βραχυχρόνια αγοραπωλησία μετοχών. Για τον ορισμό της φορολογητέας υπεραξίας

λαμβάνονται υπόψη και οι τυχόν ζημιές που έχει υποστεί ο φορολογούμενος από τις πιο πάνω πράξεις.

7. Ηλεκτρονική υποβολή δηλώσεων

Για τα εισοδήματα του 2011 και εξής η δήλωση φόρου εισοδήματος υποβάλλεται αποκλειστικά ηλεκτρονικά. Με υπουργική απόφαση ορίζεται η μορφή της ηλεκτρονικής δήλωσης και οι εναλλακτικές δυνατότητες για την συμπλήρωση και υποβολή της (απευθείας, μέσω φοροτεχνικών γραφείων, μέσω ΚΕΠ).

8. Ενθάρρυνση επαναπατρισμού κεφαλαίων από το εξωτερικό

Καταθέσεις σε τράπεζες στην αλλοδαπή που εντός έξι μηνών θα μεταφερθούν σε ετήσιο προθεσμιακό λογαριασμό στην Ελλάδα εξαιρούνται του ελέγχου πόθεν έσχες εφόσον καταβληθεί φόρος 5% επί της αξίας του κεφαλαίου. Τα κεφάλαια ελλήνων φορολογουμένων που βρίσκονται εκτός Ελλάδας μπορούν να δηλωθούν, να παραμείνουν εκτός Ελλάδας και να εξαιρεθούν του πόθεν έσχες εφόσον καταβληθεί φόρος 8% επί της αξίας του κεφαλαίου. Μετά το πέρας της περιόδου των έξι μηνών οι ελληνικές αρχές θα ενεργοποιήσουν κάθε διεθνή ή ευρωπαϊκή συμφωνία προκειμένου να λάβουν γνώση των καταθέσεων ελλήνων φορολογουμένων σε τράπεζες της αλλοδαπής.

1. ΚΥΡΙΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Για τα 80 πρώτα τ.μ. 60 ευρώ το τ.μ.

81-200 80 ευρώ το τ.μ.

201- 300 120 ευρώ το τ.μ.

301 και άνω 150 ευρώ το τ.μ.

Για τις ακριβές περιοχές άνω των 2.800 ευρώ έως 4.999 αντικειμενική τιμή ζώνης συν 30%. Από 5.000 ευρώ και άνω συν 50%. Το πρώτο σύστημα καταλαμβάνει 97 ζώνες και το δεύτερο 15 ζώνες (οι 112 αυτές ζώνες βρίσκονται σε 'Αλιμο, Βούλα, Γλυφάδα,

Βουλιαγμένη, Εκάλη, Κηφισιά, Διόνυσο, Ψυχικό, Μύκονο, Καλαμαριά, Πανόραμα, Πυλαία, Κέρκυρα, Σαντορίνη, Ύδρα και κάποιες ακριβές γνωστές ζώνες της Αθήνας και Θεσσαλονίκης)

Μονοκατοικίες συν 20%

Βοηθητικοί χώροι 30 ευρώ το τ.μ.

2. ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΑ ΚΑΤΟΙΚΙΑ

Το ½ της κύριας

3. ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

Έως 1.200 κυβικά 3.000 ευρώ

Άνω των 1.200 κυβικών και έως τα 2.000, ανά 100 κυβικά προστίθενται 300 ευρώ

Άνω των 2.000 κυβικών προστίθενται 400 ευρώ

Παλαιότητα άνω των 5 ετών μείωση κατά 20%, άνω των 10 ετών μείωση 40%.

Εξαιρούνται οι αντίκες και τα ειδικά διασκευασμένα οχήματα των αναπήρων

4. Σκάφη αναψυχής μηχανοκίνητα κ.λπ. με χώρο ενδιαίτησης

Μέχρι 7 μέτρα 7.500 ευρώ

Άνω των 7 μέτρων προστίθενται ανά μέτρο 1.500 ευρώ

5. Σκάφη μηχανοκίνητα ανοικτού τύπου

Μέχρι 5 μέτρα 3.000 ευρώ

Για πάνω από τα 5 μέτρα 4.000 ευρώ

6. Πισίνες εξωτερικές

Ανά τ.μ., 100 ευρώ μέχρι 60 τ.μ.

Άνω των 60 τ.μ. 150 ευρώ το τ.μ.

7. Πισίνες εσωτερικές
Το διπλάσιο της εξωτερικής

8. Παιδιά σε ιδιωτικά σχολεία

Νηπιαγωγείο 2.000 ευρώ
Δημοτικό 4.000 ευρώ
Γυμνάσιο, Λύκειο 6.000 ευρώ

9. Οικιακοί βοηθοί

8.000 ανά απασχολούμενο
Δεν ισχύει για αναπήρους (για έναν βοηθό)

10. Αεροσκάφη - Ελικόπτερα

Με νηολόγιο ελληνικό ή Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), μέχρι 2000 κιλά 32.000 ευρώ
Με νηολόγιο ελληνικό ή ΕΕ μέχρι 3.000 κιλά 50.000 ευρώ
Με νηολόγιο ελληνικό ή ΕΕ πάνω από 3.000 κιλά 100.000 ευρώ
Για αεροσκάφη με νηολόγιο εκτός ΕΕ αντίστοιχα 50.000, 70.000 και 150.000 ευρώ
Για τα ελικόπτερα αντίστοιχα των αεροσκαφών, το τεκμήριο είναι μειωμένο κατά ποσοστό 20%.

11. Λοιπές δαπάνες συντήρησης 3.000 ευρώ και για κοινή δήλωση 5.000 ευρώ.

Γενικά των τεκμηρίων αυτών εξαιρούνται σε κάθε περίπτωση οι συνταξιούχοι.

Παράλληλα, το υπουργείο Οικονομικών δημοσιοποίησε συγκεκριμένα παραδείγματα για το πώς θα εφαρμόζονται τα τεκμήρια. Τα παραδείγματα αυτά έχουν ως εξής:

(Ποσά σε ευρώ)

Παράδειγμα 1ο (ζευγάρι)

Κατοικία 100 τ.μ. (τιμή ζώνης 2.600 ευρώ) 6.400

Αυτοκίνητο 1.600 κ.ε. (3ετίας) 4.200

Εξοχικό 100 τ.μ.(τιμή ζώνης 3.000 ευρώ) 4.160

Δαπάνη συντήρησης 5.000

ΣΥΝΟΛΟ 19.760

Παράδειγμα 2ο (ζευγάρι)

Κατοικία 150 τ.μ. (τιμή ζώνης 3.100 ευρώ) 13.520

Αυτοκίνητο 1.600 κ.ε. (4ετίας) 4.200

Αυτοκίνητο 2.000 κ.ε. (7ετίας) 4.320

Εξοχικό 100 τ.μ. (τιμή ζώνης 1.800 ευρώ) 3.200

Δαπάνη συντήρησης 5.000

ΣΥΝΟΛΟ 30.240

Παράδειγμα 3ο (ζευγάρι)

Μονοκατοικία 250 τ.μ. (τιμή ζώνης 3.500 ευρώ) 31.824

Αυτοκίνητο 1.600 κ.ε. 4.200

Αυτοκίνητο 2.000 κ.ε. 5.400

Εξοχικό μονοκ.100 τ.μ.(τιμή ζώνης 2.700 ευρώ) 3.840

Πισίνα εξωτερ. 60 τ.μ. 6.000

Ιδιωτ. Δημοτικό (2 παιδιά) 8.000

Δαπάνη συντήρησης 5.000

ΣΥΝΟΛΟ 64.264

B. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

9. Αντικατάσταση ΕΤΑΚ από προοδευτικό φόρο στην ακίνητη περιουσία

Το Ειδικό Τέλος Ακινήτου Περιουσίας καταργείται. Επιβάλλεται ετήσιος φόρος κατοχής μεγάλης ακίνητης περιουσίας σε ατομικό επίπεδο με την πιο κάτω κλίμακα:

Αξία ακίνητης περιουσίας	Φορολογικός συντελεστής
Έως 400.000	0%
400.001 – 500.000	0.1%
500.001 – 600.000	0.3%
600.001 – 700.000	0.6%
700.001 – 800.000	0.9%
Άνω των 800.000	1%

Η πιο πάνω κλίμακα εφαρμόζεται στις ισχύουσες αντικειμενικές τιμές. Εφόσον οι αντικειμενικές τιμές μεταβληθούν η κλίμακα θα αναπροσαρμόζεται.

10. Μεταβιβάσεις

Η ισχύουσα φορολογία μεταβίβασης ακινήτων εφαρμόζεται και κατά τη μεταβίβαση μετοχών ή εταιρικών μεριδίων εταιρειών κατοχής και εκμετάλλευσης ακινήτων.

11. Φορολόγηση εξωχώριων εταιριών ακινήτων (offshore)

Αυξάνεται ο συντελεστής φορολόγησης ακινήτων στην ιδιοκτησία εξωχώριων εταιρειών από 3% σε 10% ετησίως και καταργείται κάθε εξαίρεση από την υποχρέωση καταβολής φόρου. Ταυτόχρονα προσφέρεται προθεσμία για μεταβίβαση του ακινήτου σε φυσικό πρόσωπο με ευνοϊκούς όρους. Τα κτηματολογικά γραφεία ή υποθηκοφυλακεία υποχρεούνται εντός έξι μηνών να ενημερώσουν την ΓΓΠΣ για όλα τα ακίνητα αρμοδιότητάς τους που αποτελούν ιδιοκτησία εξωχώριων εταιρειών. Υποχρεούνται επίσης να κοινοποιούν στη ΓΓΠΣ κάθε νέα τέτοια εγγραφή ή άλλη μεταβολή στα αρχεία τους. Παράλληλα ενεργοποιείται η Υπηρεσία Έρευνας & Ελέγχου Τιμών (ΥΠ.Ε.Ε.Τ.) για την συλλογή πληροφοριών για τις εταιρείες που βρίσκονται εγκατεστημένες σε προνομιακά φορολογικά καθεστώτα και εφαρμόζεται ενδεδειγμένος έλεγχος εταιριών στις οποίες μέτοχος είναι εξωχώρια εταιρία.

12. Προσαρμογή αντικειμενικών αξιών

Αρμόδιες Επιτροπές Εκτίμησης Εμπορικών Αξιών ανά έτος εκτιμούν και δημοσιεύουν την αναπροσαρμογή των αντικειμενικών αξιών κάθε ζώνης ώστε οι τελευταίες να προσεγγίζουν τις πραγματικές εμπορικές αξίες. Για να αποφευχθεί η υπερβολική φορολογική επιβάρυνση που ενδεχομένως προκύψει σε σχέση με τη σημερινή κατάσταση, πέραν της προαναφερθείσας αναπροσαρμογής των κλιμακίων για τη φορολογία μεγάλης ακίνητης περιουσίας θα προσαρμοσθούν και οι συντελεστές φόρου μεταβίβασης ακινήτων.

13. Φορολόγηση της εκκλησίας

Η ακίνητη περιουσία της εκκλησίας φορολογείται όπως και των άλλων ΝΠΔΔ κοινωφελούς σκοπού. Ομοίως φορολογούνται και τα έσοδα από την εκμετάλλευση της ακίνητης περιουσίας της εκκλησίας και των ιερών μονών.

Γ. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

14. Διαχωρισμός των φορολογητέων κερδών σε μη διανεμόμενα και διανεμόμενα κέρδη

Η κύρια μεταβολή αφορά στο διαχωρισμό των φορολογητέων κερδών σε μη διανεμόμενα και διανεμόμενα κέρδη. Η φορολογία των μη διανεμομένων κερδών μειώνεται σταδιακά από 25% σε 20%. Το 2010 ο συντελεστής φόρου μειώνεται στο 24%. Η παρακράτηση φόρου στα διανεμόμενα κέρδη (μερίσματα) γίνεται σε επίπεδο νομικού προσώπου με συντελεστή 40%. Στη συνέχεια τα διανεμόμενα κέρδη (μερίσματα) εντάσσονται στη φορολογική δήλωση του μετόχου και ο φόρος υπολογίζεται με την ενιαία κλίμακα φορολογίας εισοδήματος. Το ποσοστό των μερισμάτων που εντάσσεται στην ενιαία φορολογική κλίμακα φυσικών προσώπων, θα υπολογίζεται έτσι ώστε η συνολική φορολογική επιβάρυνση να μη ξεπερνά το 40%. Επιστρέφεται φόρος σε όσους από τη συνολική φορολόγηση προκύπτει φόρος μικρότερος του 40%.

15. Ευνοϊκή μεταχείριση για μικρές επιχειρήσεις

Θεσπίζεται 5ετές αφορολόγητο για δημιουργία και λειτουργία νέων επιχειρήσεων από άτομα έως 30 ετών.

16. Επέκταση ΦΠΑ

Προβλέπεται η επέκταση ΦΠΑ σε οικονομικές δραστηριότητες που σήμερα δεν καλύπτονται ή απαλλάσσονται.

17. Φορολόγηση παροχών σε είδος προς εταιρικά στελέχη

Επειδή οι επιτηδευματίες αγοράζουν πολυτελή αυτοκίνητα στο όνομα των εταιρειών τους για να μην τα εμφανίζουν στις προσωπικές δηλώσεις τους θα προβλεφθεί ότι το κόστος κυκλοφορίας, συντήρησης και τα μισθώματα που καταβάλλονται όπως αυτά προκύπτουν από τα βιβλία της εταιρείας αποτελούν εισόδημα του χρήστη (Διευθύνων Σύμβουλος, Διαχειριστής Πρόεδρος ΔΣ, στέλεχος).

18. Κριτήρια αυτοελέγχου

Η αντιμετώπιση σε συστηματική βάση του φαινομένου της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας με την προοδευτική λήψη κατάλληλων θεσμικών και διοικητικών μέτρων πρέπει να συνδυαστεί με την αύξηση της εθελούσιας συμμόρφωσης. Σ' αυτή την κατεύθυνση θα υπάρχουν κίνητρα για τον αυτοέλεγχο των μικρών επιχειρήσεων με την καθιέρωση δεικτών, όρων και προϋποθέσεων υπαγωγής. Όποιος πληροί τα συγκεκριμένα κριτήρια ή τα αποδέχεται θα ολοκληρώνει κατ' αρχήν την φορολογική του υποχρέωση για την συγκεκριμένη χρήση. Βέβαια εάν από το σύνολο των στοιχείων βρεθεί στο δείγμα μέσω της ανάλυσης κινδύνου κατ' εξαίρεση θα υπόκειται σε έλεγχο.

19. Κατάργηση χαριστικών φοροαπαλλαγών

Επανεξέταση και κατάργηση χαριστικών φοροαπαλλαγών στις επιχειρήσεις. Φορολόγηση 90% των bonus στις τράπεζες.

20. Φορολογικά πιστοποιητικά επιχειρήσεων από ορκωτούς ελεγκτές

Ορκωτοί ελεγκτές, και για τις μικρότερες εταιρείες πιστοποιημένα γραφεία λογιστών ή φοροτεχνικών, θα βεβαιώνουν τη φορολογική υποχρέωση της επιχείρησης. Με βάση σχετικό πιστοποιητικό η εταιρία θα καταβάλει το βεβαιωθέντα φόρο και θα θεωρείται κατ' αρχήν φορολογικά ενήμερη. Η εφορία με βάση το σύστημα στοχευμένων ελέγχων θα διενεργεί δειγματοληπτικούς ελέγχους οι οποίοι εφόσον αναδείξουν φοροδιαφυγή θα επιφέρουν τις προβλεπόμενες κυρώσεις τόσο στις επιχειρήσεις όσο και στις ελεγκτικές εταιρίες.

2.3 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟ 2011

1. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΠΗΓΗ

(Οικ. Έτος 2014: Αυτοτελής φορολόγηση εισοδημάτων φυσικών προσώπων που αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους 2013:

Κλίμακια	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Κλιμακίου
12.000	10%	1200€
Υπερβάλλον άνω των 12.000	33%	

4Το εισόδημα νομικών προσώπων φορολογείται με αναλογικό συντελεστή (χωρίς κλίμακα και αφορολόγητο όριο) **20%** για τις προσωπικές εταιρίες (Ομόρρυθμες, Ετερόρρυθμες, Αστικές κλπ.) και **25%** για τις κεφαλαιουχικές εταιρίες (Ανώνυμες και Ε.Π.Ε.).

4Το εισόδημα από μισθώσεις ακινήτων επιβαρύνεται επιπλέον με **συμπληρωματικό φόρο 1,5%** ο οποίος διαμορφώνεται στο **3%** αν πρόκειται για εισόδημα από μίσθωση ακινήτου άνω των 300 τ.μ. που χρησιμοποιείται ως κατοικία. (παρ. 5 και 6 του αρ. 9 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, όπως τροποποιήθηκε από την παρ. 2 του αρ. 1 του ν. 3091.02) ή από μίσθωση επαγγελματικής στέγης.

4Το εισόδημα από κάθε είδους μίσθωση εκτός από μίσθωση κατοικίας επιβαρύνεται επιπλέον μετέλος χαρτοσήμου **3,6%**.

2. ΤΕΚΜΗΡΙΟ ΔΑΠΑΝΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ (ιδιόκτητης, μισθωμένης κλπ.)

Εμβαδόν Κατοικίας	Ετήσια Τεκμαρτή Δαπάνη
-------------------	------------------------

Μέχρι 80 τ.μ.	40 ευρώ / τ.μ.
81-120 τ.μ.	65 ευρώ / τ.μ.
121-200 τ.μ.	110 ευρώ / τ.μ.
201-300 τ.μ.	200 ευρώ / τ.μ.
Πάνω από 300 τ.μ.	400 ευρώ / τ.μ.

Το τελικό ποσό της τεκμαρτής δαπάνης διαμορφώνεται αφού ληφθούν υπόψη τα εξής:

4 Προσαυξάνεται κατά **40%** αν η τιμή ζώνης υπερβαίνει τα **2.800€/τ.μ.**

4 Προσαυξάνεται κατά **70%** αν η τιμή ζώνης υπερβαίνει τα **5.000€/τ.μ.**

4 Προσαυξάνεται κατά **20%** στις μονοκατοικίες

4 Προσαυξάνεται με **40€/τ.μ.** για κάθε είδους βοηθητικούς χώρους & αυθαίρετα.

4 Μειώνεται στο **50%** για κάθε δευτερεύουσα κατοικία.

4 Μειώνεται κατά **30%** για συνταξιούχους άνω των 65 ετών.

3. ΕΙΔΙΚΗ ΕΙΣΦΟΡΑ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΣΤΑ ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ (ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΧΡΗΣΕΩΝ 2010-2014)

Κλιμάκια	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ
Μέχρι 12.000	0%
12.001 - 20.000	1% επί του συνολικού εισοδήματος
20.001 - 50.000	2% επί του συνολικού εισοδήματος
50.001 - 100.000	3% επί του συνολικού εισοδήματος
Πάνω από 100.000	4% επί του συνολικού εισοδήματος

4. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΦΟΡΟΥ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ (Φ.Α.Π.) ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΓΙΑ ΑΚΙΝΗΤΑ ΠΟΥ ΥΠΗΡΧΑΝ ΤΗΝ 1.1.2013

Κλιμάκια	Φορολογικός Συντελεστής	Φόρος Κλιμακίου	Σύνολο	
			Ακίνητης Περιουσίας	Φόρου
200.000	0%	0	200.000	0
300.000	0,2%	600	500.000	600
100.000	0,3%	300	600.000	900
100.000	0,6%	600	700.000	1.500
100.000	0,9%	900	800.000	2.400
4.200.000	1%	42.000	5.000.000	44.400
Υπερβάλλον	2%			

* Το τελευταίο φορολογικό κλιμάκιο 2% θα ισχύει μόνο για τα οικονομικά έτη 2010-2012.

ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Η ακίνητη περιουσία των **νομικών προσώπων** φορολογείται με αναλογικό συντελεστή ως εξής:

4 Γενικός συντελεστής νομικών προσώπων **0,6%**.

4 Για μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα **0,3%**.

4 Για ιδιοχρησιμοποιούμενα ακίνητα **0,1%**.

5. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΔΩΡΕΩΝ-ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ-

ΓΟΝΙΚΩΝ ΠΑΡΟΧΩΝ, για δηλώσεις με χρόνο φορολογίας από 8.1.2010 και μετά.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Α' (σύζυγος-τέκνα-εγγονοί-γονείς)

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ-ΔΩΡΕΑ-ΓΟΝΙΚΗ ΠΑΡΟΧΗ

Κλιμάκια	Συντελεστής	Φόρος Κλιμακίου	Συν. Αξία Περιουσίας	Αναλογών Φόρος
150.000	0%	0	150.000	0
150.000	1%	1.500	300.000	1.500
300.000	5%	15.000	600.000	16.500
Υπερβάλλον	10%			

4Καθιερώνεται ειδικό αφορολόγητο φόρου κληρονομιάς 300.000 ευρώ για τον επιζώντα σύζυγο (μετά από 5 έτη γάμου) και τα ανήλικα τέκνα του.

4Οι άτυπες δωρεές χρημάτων φορολογούνται εκτός κλίμακας με συντελεστή 10%.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Β' (λοιποί κατιόντες και ανιόντες-αδέλφια-Α' Θείοι)

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ-ΔΩΡΕΑ

Κλιμάκια	Συντελεστής	Φόρος Κλιμακίου	Συν. Αξία Περιουσίας	Αναλογών Φόρος
30.000	0%	0	30.000	0
70.000	5%	3.500	100.000	3.500
200.000	10%	20.000	300.000	23.500
Υπερβάλλον	20%			

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ Γ' (λοιποί συγγενείς-ξένοι)

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ-ΔΩΡΕΑ

Κλιμάκια	Συντελεστής	Φόρος Κλιμακίου	Συν. Αξία Περιουσίας	Αναλογών Φόρος
6.000	0%	0	6.000	0
66.000	20%	13.200	72.000	13.200
195.000	30%	58.500	267.000	71.700
Υπερβάλλον	40%			

6. ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΜΕ ΑΓΟΡΑ-ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ-ΔΩΡΕΑ

Είδος Ακινήτου	Κατηγορία Δικαιούχου	Αφορολόγητο Ποσό
Κατοικία	Άγαμος	200.000
Κατοικία	Έγγαμος	250.000
Κατοικία	Έγγαμος ΑΜΕΑ	275.000
Οικόπεδο	Άγαμος	50.000
Οικόπεδο	Έγγαμος	100.000

4Για αγορά κατοικίας τα παραπάνω ποσά προσαυξάνονται κατά 25.000 ευρώ για κάθε ένα από τα δύο πρώτα παιδιά και κατά 30.000 ευρώ για καθένα από τα επόμενα παιδιά

4Για αγορά οικοπέδου τα παραπάνω ποσά προσαυξάνονται κατά 10.000 ευρώ για κάθε ένα από τα δύο πρώτα παιδιά και κατά 15.000 ευρώ για καθένα από τα επόμενα παιδιά

4Η αγορά πρώτης κατοικίας εμβαδού έως το πολύ 120 τ.μ. και αξίας έως το πολύ 200.000€ δεν υπόκειται σε τεκμήριο απόκτησης κατοικίας ("πόθεν έσχες").

7. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΜΑΚΑ ΦΟΡΟΥ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΗΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ (Φ.Μ.Α)

(Επιβάλλεται στον αγοραστή αν το ακίνητο που μεταβιβάζεται δεν υπόκειται σεΦ.Π.Α.)

Αξία Ακινήτου	Βασικός Συντελεστής	Φόρος Κλιμακίου
μέχρι 20.000	8%	1.600
Υπερβάλλον	10%	

8. ΦΟΡΟΣ ΥΠΕΡΑΞΙΑΣ: Ακίνητα περιουσιακά στοιχεία που αποκτήθηκαν με οποιοδήποτε τρόπο από 1.1.2013 και μετά, υπόκεινται σε φόρο υπεραξίας κατά τον χρόνο της μεταγενέστερης πώλησής τους.

Με το νόμο 4110/2013, το άρθρο 33 του Κ.Φ.Ε. αντικαθίσταται ως εξής: «Άρθρο 33 Κέρδη υπεραξίας κεφαλαίου που προκύπτουν από τη μεταβίβαση ακινήτων

1. Επί ακινήτου ή ιδανικού μεριδίου αυτού ή εμπράγματος δικαιώματος επί ακινήτου ή ιδανικού μεριδίου αυτού που αποκτάται με οποιαδήποτε αιτία μετά την 1.1.2013 και μετά την κτήση του μεταβιβάζεται περαιτέρω με επαχθή αιτία, ο μεταβιβάζων υπόκειται σε φόρο που υπολογίζεται στη διαφορά μεταξύ της τιμής κτήσης αυτού και της τιμής πώλησής του. Ως κτήση του ακινήτου νοείται η αγορά ή η με άλλη αιτία κτήση του, ανεξάρτητα από τη μεταγραφή της.

2. Στην έννοια του όρου μεταβίβαση για την εφαρμογή του παρόντος περιλαμβάνονται: α) η μεταβίβαση της πλήρους ή ψιλής κυριότητας, καθώς και η μεταβίβαση υπό αναβλητική ή διαλυτική αίρεση ή με τον όρο της εξώνησης, β) η σύσταση επικαρπίας, οίκησης ή άλλης δουλείας των άρθρων 1188 έως 1191 του Αστικού Κώδικα, γ) η παραίτηση από την κυριότητα ακινήτου ή από εμπράγματο δικαίωμα επί ακινήτου, δ) η σύσταση, η απόσβεση ή η μεταβίβαση μαζί με το δεσπόζον ακίνητο πραγματικής δουλείας των άρθρων 1118 έως 1141 του Αστικού Κώδικα, ε) η μεταβίβαση του τίτλου μεταφοράς συντελεστή δόμησης, στ) η παραχώρηση του δικαιώματος αποκλειστικής χρήσης επί κοινόκτητων κυρίων, βοηθητικών ή ειδικών χώρων κτισμάτων ή επί κοινόκτητου τμήματος οικοπέδου, ζ) η ανάκληση απαλλοτριώσεως, η οποία έχει συντελεστεί υπέρ προσώπου υποκειμένου στο φόρο του παρόντος άρθρου, η) η εκποίηση ακινήτου συνεπεία εκούσιου ή δικαστικού πλειστηριασμού.

3. Δεν υπάγονται σε φόρο:

α) οι περιπτώσεις α', β', γ' και δ' της παραγράφου 3 του άρθρου 2 του α.ν. 1521/1950 (Α' 245), β) η επικύρωση ανώμαλων δικαιοπραξιών, γ) η αυτούσια διανομή ή συνένωση ακινήτων.

4. Ως τιμή κτήσης του ακινήτου ή του εμπράγματος επ' αυτού δικαιώματος λαμβάνεται η αξία αυτού κατά το χρόνο απόκτησής του, όπως προσδιορίζεται στο άρθρο 41 παράγραφοι 1, 2, 3 εδάφιο α' και 4 έως 7 και στο άρθρο 41α παράγραφοι 1, 2 και 4 έως 10 του ν.

1249/1982 (Α' 42), όπου εφαρμόζεται το σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού, και στην παράγραφο 2 του άρθρου 3 του α.ν. 1521/1950 στις λοιπές περιπτώσεις ή το αναγραφόμενο στο συμβόλαιο τίμημα εφόσον αυτό είναι μεγαλύτερο.

5. Ως τιμή πώλησης του ακινήτου ή του εμπράγματου επ' αυτού δικαιώματος λαμβάνεται η αξία αυτού κατά το χρόνο μεταβίβασής του, ανεξάρτητα από τη μεταγραφή της πράξης μεταβίβασης, όπως προσδιορίζεται στο άρθρο 41 παράγραφοι 1, 2, 3 εδάφιο α' και 4 έως 7 και στο άρθρο 41α παράγραφοι 1, 2 και 4 έως 10 του ν. 1249/ 1982 (Α' 42), όπου εφαρμόζεται το σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού και στην παράγραφο 2 του άρθρου 3 του α.ν. 1521/1950 στις λοιπές περιπτώσεις ή το αναγραφόμενο στο συμβόλαιο τίμημα εφόσον αυτό είναι μεγαλύτερο. Σε περίπτωση μεταβίβασης ακινήτου ή εμπράγματου επ' αυτού δικαιώματος, το οποίο μετά την κτήση του εντάχθηκε σε σύστημα αντικειμενικού προσδιορισμού της αξίας του, ως τιμή πώλησης λαμβάνεται η αξία που προσδιορίζεται με βάση το σύστημα αυτό ή το δηλούμενο τίμημα, εφόσον αυτό είναι μεγαλύτερο.

6. Η διαφορά μεταξύ της τιμής κτήσης και της τιμής πώλησης του ακινήτου, η οποία υποβάλλεται σε φόρο, λαμβάνεται αποπληθωρισμένη με την εφαρμογή των ακόλουθων συντελεστών παλαιότητας:

Έτη διακράτησης   Συντελεστής παλαιότητας

Από 1 έως 5	0,90
Πάνω από 5 έως 10	0,80
Πάνω από 10 έως 15	0,75
Πάνω από 15 έως 20	0,70
Πάνω από 20 έως 25	0,65
Πάνω από 25	0,60

2.4 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟ 2012

Κλιμάκιο Εισοδήματος (ευρώ)	Φορολογικός Συντελεστής %	Φόρος Κλιμακίου (ευρώ)	Σύνολο Εισοδήματος (ευρώ)	Σύνολο Φόρου (ευρώ)
5.000	0	0	5.000	0
7.000	10	700	12.000	700
4.000	18	720	16.000	1.420
10.000	25	2.500	26.000	3.920
14.000	35	4.900	40.000	8.820
20.000	38	7.600	60.000	16.420
40.000	40	16.000	100.000	32.420
Ανω των 100.000	45			

1. Η πρώτη διαφορά έχει να κάνει με την μείωση του αφορολογήτου στα 5.000 ευρώ και επιβολή φόρου 10% για τα εισοδήματα έως 12.000 ευρώ που ήταν το περσινό αφορολόγητο. Η κλίμακα αυτή έχει μια μικρή διαφορά για τους νέους έως 30 ετών καθώς και για τους συνταξιούχους άνω των 65 ετών που το αφορολόγητο εισόδημα για αυτούς είναι στα 9.000 ευρώ, με βασική όμως προϋπόθεση το εισόδημα τους είτε πραγματικό, είτε τεκμαρτό να μην ξεπερνά τα 9.000 ευρώ γιατί αν συμβαίνει αυτό εφαρμόζετε η παραπάνω κλίμακα που ισχύει και για τους υπολοίπους.

2. Αποδείξεις

Η δεύτερη μεγάλη διαφορά εντοπίζετε στις αποδείξεις για δαπάνες απόκτησης αγαθών και λήψης υπηρεσιών. Φέτος οι αποδείξεις περιλαμβάνονται μόνο στην αρχική και εμπρόθεσμη δήλωση, άρα αν η δήλωση μας γίνει εκπρόθεσμα θα επιβαρυνθούμε αμέσως με το 10% επί του ποσού των αποδείξεων που θα έπρεπε να προσκομίσουμε. Υπενθυμίζουμε ότι το ανώτατο ποσό αποδείξεων που μπορούμε να δηλώσουμε το 2012 ανέρχεται στο 25% του εισοδήματος μας (πραγματικού ή τεκμαρτού). Παράδειγμα, για δηλωθέν εισόδημα 30.000 ευρώ θα πρέπει να δηλώσουμε 7.500 ευρώ σε αποδείξεις (30.000 x 25%). Ενημερώνουμε επίσης ότι η μεγάλη διαφορά με τη περυσινή δήλωση

είναι ότι το 2012 δεν υπάρχει κίνητρο για προσκόμιση παραπάνω αποδείξεων καθώς καταργήθηκε η φοροαπαλλαγή του 10% επί του επιπλέον ποσού αποδείξεων.

Σε περίπτωση που δεν έχουμε συλλέξει το ποσό των αποδείξεων που απαιτείται ώστε να το συμπεριλάβουμε στον **κωδικό 049** της δήλωσης θα επιβαρυνθούμε με 10% επιπλέον φόρο για τη διαφορά. Το συμπέρασμα λοιπόν είναι πως απαιτεί μεγάλη προσοχή ο κωδικός αυτός διότι αν ξεχαστεί να αναγραφεί στην αρχική δήλωση θα επιβαρυνθούμε με φόρο, χωρίς μάλιστα να έχουμε την δυνατότητα τροποποιητικής δήλωσης.

2. Μεγάλη διαφορά παρατηρείται και στην αύξηση του αφορολογήτου λόγω τέκνων. Μέχρι πέρσι είχαμε αύξηση αφορολογήτου κατά 1500 ευρώ για το πρώτο και το δεύτερο τέκνο και άλλα 850 ευρώ για το τρίτο και κατά 2.000 για κάθε επόμενο. Φέτος η αύξηση αφορολογήτου είναι 2.000 ευρώ για κάθε από τα πρώτα 2 τέκνα και 3.000 ευρώ από το τρίτο και για κάθε επόμενο. Αν υπολογίσουμε και την διαφοροποίηση της κλίμακας καταλαβαίνουμε ότι η φοροαπαλλαγή για την ύπαρξη παιδιών έχει αλλάξει δραματικά και κυρίως για τους πολύτεκνους. Για παράδειγμα ο τρίτεκνος το 2011 είχε αφορολόγητο 23.500 ευρώ ενώ το 2012 έχει αφορολόγητο 12.000 ευρώ κάτι που σε φόρο μεταφράζετε περίπου στα 2.300 ευρώ παραπάνω φόρο για φέτος.

Μεγάλες διαφορές παρατηρούνται ακόμα και στις φοροαπαλλαγές που υπάρχουν τις οποίες θα αναφέρουμε επιγραμματικά και με βάσει τους κωδικούς του Ε1

4. Κωδικοί 051-052 : Ιατρικές δαπάνες.

Πλέον θα αφαιρείτε το 10% της δαπάνης από τον φόρο και με ανώτατο όριο τα 3.000 ευρώ αντί για 20% επί του φόρου και ανώτατο όριο τα 6.000 ευρώ που ίσχυε πέρσι.

5. Κωδικοί 005-006-001-002 : Αναπηρία.

Αύξηση αφορολογήτου κατά 2.000 ευρώ για άτομα με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω καθώς και για καθένα από τα πρόσωπα που βαραίνουν τον φορολογούμενο και έχουν ποσοστό αναπηρίας 67% σε σχέση με πέρσι που γίνονταν μείωση του εισοδήματος κατά 2.400 ευρώ

6. Κωδικοί 053-054 : Εισφορές σε ταμεία (ΟΑΕΕ, ΤΣΜΕΔΕ κ.α.).

Θα υπάρχει αφαίρεση φόρου μόνο κατά 10% επί του ποσού που πληρώθηκε αντί για πλήρη μείωση του ποσού από το εισόδημα που ίσχυε μέχρι πέρσι.

7. Κωδικοί 055-056 : Τόκοι δανείων απόκτησης 1ης κατοικίας.

Στη δήλωση του 2012 δεν θα υπάρχει διαφοροποίηση ανάλογα με το έτος απόκτησης της κατοικίας και η φοροαπαλλαγή θα είναι 10% επί του ποσού των τόκων αντιστοιχούν στο τμήμα δανείου μέχρι 200.000 Ευρώ και μέχρι 120 τ.μ. επιφάνεια κατοικίας, ενώ πέρσι η φοροαπαλλαγή ήταν πολύ μεγαλύτερη και έφτανε μέχρι και στο 40% του ποσού των φόρων.

8. Κωδικοί 073-074 : Ασφάλιστρα ζωής.

Θα εκπίπτει το 10% της δαπάνης από τον φόρο και ανώτατο όριο τα 120 ευρώ για άγαμο και 240 ευρώ για έγγαμο σε αντίθεση με το 20% που αναιρούνταν πέρσι και ανώτατο όριο τα 480 ευρώ.

9. Κωδικοί 811-812 : Ενοίκιο κύριας κατοικίας.

Θα αφαιρείτε το 10% του ενοικίου που πληρώνουμε από τον φόρο και με ανώτερο όριο το υπέρογκο ποσό των 100 Ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο 20% στη δήλωση του 2011 και ανώτατο όριο απαλλαγής τα 240 ευρώ.

10. Κωδικοί 081 έως 085: Φροντιστήρια.

Αφαιρείτε το 10% επί της δαπάνης διδάκτρων για κάθε παιδί και ανώτατο όριο απαλλαγής τα 100 ευρώ αντί του 20% και ανώτατο όριο τα 240 ευρώ για κάθε παιδί που εφαρμόζονταν πέρσι.

Ακόμα καταργήθηκαν τελείως οι δικηγορικές αμοιβές που μέχρι πέρσι μείωναν τον φόρο κατά 20% επί της δαπάνης, καθώς και το ποσοστό του 20% της δαπάνης που καταβλήθηκε για αγορά αμοιβαίων κεφαλαίων που είχαν κρατηθεί για 3 έτη και το ποσό αυτό μείωνε το εισόδημα κάτι που επίσης καταργήθηκε.

Εξετάζοντας λοιπόν όλα όσα προαναφέραμε συμπεραίνουμε ότι μετά τις παρεμβάσεις που έγιναν στα φορολογικά με τις πρόσφατες αλλαγές του περασμένου καλοκαιριού,

ζημιωμένοι κατά πολύ θα είναι όλοι οι φορολογούμενοι και ειδικά αυτοί με χαμηλά εισοδήματα διότι θα κληθούν να πληρώσουν πολύ περισσότερο φόρο σε σχέση με ότι είχαν συνηθίσει έως τώρα.

Μάλιστα αν συνυπολογίσουμε ότι η εκκαθάριση της φετινής δήλωσης θα περιλαμβάνει και την εκκαθάριση της έκτακτης εισφοράς και του τέλους επιτηδεύματος και δεδομένου ότι οι δηλώσεις θα αρχίσουν περίπου τον Μάιο, καταλαβαίνουμε ότι μας περιμένει ένα πολύ δύσκολο καλοκαίρι.

Ημερομηνία υποβολής φορολογικών δηλώσεων 2012

Η προθεσμία υποβολής των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος οικονομικού έτους 2012 των **φυσικών προσώπων** (μισθωτών, συνταξιούχων, ατομικών επιχειρήσεων, ελεύθερων επαγγελματιών, γεωργικών εισοδημάτων, κ.λπ.), ορίζεται **μέχρι και τις 15 Ιουνίου 2012**.

Δηλώσεις νομικών προσώπων (εταιριών)

Επίσης Παρατείνονται οι προθεσμίες υποβολής φορολογικών δηλώσεων νομικών προσώπων, ύστερα από απόφαση του υπουργού Οικονομικών Γεωργίου Ζασιά, έως τις 25 Μαΐου 2012, στο πλαίσιο της διευκόλυνσης των φορολογουμένων. Ειδικότερα, σύμφωνα με την απόφαση:

1. Η προθεσμία υποβολής των ετήσιων δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος για ΟΕ, ΕΕ, κοινοπραξίες κλπ. η οποία λήγει στις 18 Μαΐου 2012, παρατείνεται έως και τις 25 Μαΐου 2012. Η παράταση αφορά δηλώσεις που η υποβολή τους γίνεται με τη χρήση ηλεκτρονικής μεθόδου επικοινωνίας μέσω διαδικτύου και αυτές που υποβάλλονται υποχρεωτικά στη ΔΟΥ, λόγω αδυναμίας ηλεκτρονικής υποβολής τους.

2. Η προθεσμία υποβολής των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος οικονομικού έτους 2012 για όλα τα υπόχρεα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, παρατείνεται έως και τις 25 Μαΐου 2012.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥΣ

3.1 ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Αρνητική είναι η γενική εικόνα όσον αφορά στις επιπτώσεις της τρέχουσας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης στις ελληνικές επιχειρήσεις για την επόμενη πενταετία όπως προκύπτει από έρευνα που πραγματοποίησε ο Σύνδεσμος Εταιρειών Συμβούλων Μάνατζμεντ Ελλάδος (ΣΕΣΜΑ) το α' εξάμηνο του 2010 σε δείγμα υψηλόβαθμων στελεχών 180 ελληνικών επιχειρήσεων.

Όπως προκύπτει από τα συμπεράσματα της έρευνας, σημαντικότερη επίπτωση της κρίσης είναι η δυσκολία πρόσβασης σε πιστώσεις (64%), που σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος κεφαλαίου (τρίτη σημαντικότερη επίπτωση κατά σειρά) δυσχεραίνουν σημαντικά τη χρηματοδότησή τους.

Επιπρόσθετα, τα οικονομικά μεγέθη των επιχειρήσεων, από την εκδήλωση της κρίσης έχουν χειροτερεύσει σημαντικά. Ειδικότερα, ποσοστό σχεδόν 70% των επιχειρήσεων του δείγματος δηλώνουν μείωση των πωλήσεων. Παρόμοιες είναι και οι εκτιμήσεις για τα καθαρά κέρδη, καθώς 71% των επιχειρήσεων προβλέπουν κάμψη καθαρών κερδών. Όσον αφορά στην επενδυτική δραστηριότητα, τρεις στις πέντε επιχειρήσεις έχουν δηλώσει ότι έχουν πραγματοποιήσει χαμηλότερες επενδύσεις από την εκδήλωση της κρίσης μέχρι και την ημερομηνία διεξαγωγής της έρευνας.

Οι προσδοκίες των επιχειρήσεων για την εξέλιξη των βασικών τους μεγεθών κατά τα επόμενα δύο έτη είναι αρκετά συγκρατημένες και λιγότερο απαισιόδοξες σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο (από την εκδήλωση της κρίσης). Ειδικότερα, σχεδόν οι μισές επιχειρήσεις του δείγματος (49%) προβλέπουν ότι οι πωλήσεις τους θα μειωθούν μεν, αλλά το ποσοστό αυτό είναι χαμηλότερο από εκείνο της προηγούμενης περιόδου (69%), ενώ παρόμοιες είναι και οι εκτιμήσεις για τα καθαρά κέρδη. Οι εκτιμήσεις για την απασχόληση είναι συγκρατημένες, ενώ ποσοστό 39% των επιχειρήσεων προβλέπουν επιδείνωση της πιστοληπτικής τους ικανότητας.

Επίσης, η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων πιστεύουν ότι η χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση θα οδηγήσει τις επιχειρήσεις σε αυστηρή τήρηση

του προϋπολογισμού τους (96%), στον περιορισμό του κόστους (92%) και στην υιοθέτηση συντηρητικότερων πρακτικών στη διοίκηση και ελαχιστοποίηση του ρίσκου (86%). Επιπλέον, δύο στις τρεις επιχειρήσεις έχουν αναφέρει ότι θα κάνουν μεγαλύτερη χρήση υπηρεσιών "Outsourcing". Όμως, αισιόδοξο μήνυμα αποτελεί η δήλωση 37% των επιχειρήσεων του δείγματος ότι η εξωστρέφειά τους δεν θα περιοριστεί λόγω της κρίσης.

Η αισιοδοξία για την πορεία της ελληνικής οικονομίας κατά τα επόμενα δύο έτη είναι συγκρατημένη για τις μισές σχεδόν επιχειρήσεις (47%) ενώ 52% των επιχειρήσεων του δείγματος εκφράζουν την απαισιοδοξία τους.

Τέλος, σύμφωνα με τις απόψεις που καταγράφηκαν από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, οι τέσσερις σημαντικότερες κατευθύνσεις μέτρων που θα πρέπει να ληφθούν για να βγει η ελληνική οικονομία από την ύφεση και να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητά της είναι οι ακόλουθες:

- Αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας ιδιαίτερα σε ασφαλιστικούς φορείς και οικονομικές υπηρεσίες (εφορίες, κλπ) (78%).
- Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ανταποδοτικότητας των δημοσίων υπηρεσιών (73%).
- Καθιέρωση σταθερού θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου (64%).
- Αυξημένα κίνητρα στις επιχειρήσεις για νέες επενδύσεις (63%) (Σύνδεσμος Εταιρειών Συμβούλων Μάνατζμεντ Ελλάδος,2010)

3.2 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ (ΕΡΕΥΝΑ)

Οι επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης έχουν επηρεάσει σημαντικά τις Επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας. Οι προβλέψεις των Επιχειρήσεων για την κατάσταση που θα επικρατεί το επόμενο εξάμηνο στην αγορά είναι απαισιόδοξες, με ελάχιστες εξαιρέσεις! (Σύμφωνα με Έρευνα του Συνδέσμου Βιομηχάνων Βορείου Ελλάδος προβλέπεται ότι η κατάσταση θα επικρατήσει).

Έντονα προβλήματα ρευστότητας αντιμετωπίζουν οι Επιχειρήσεις στη Βόρεια Ελλάδα ως αποτέλεσμα της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης, όπως προκύπτει από τα

αποτελέσματα σχετικής έρευνας που διενήργησε ο ΣΒΒΕ μεταξύ 197 επιχειρήσεων-μελών του. Από την έρευνα αναδείχθηκαν δύο κύρια ζητήματα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης και την έξοδο από αυτήν, όπως η Ενίσχυση της Ρευστότητας των Επιχειρήσεων της Βόρειας Ελλάδας και το γεγονός ότι τα διάφορα Προγράμματα του ΕΣΠΑ, ενώ είναι εργαλεία για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, δεν αποτελούν τη λύση στο έντονο πρόβλημα της ρευστότητας που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις σήμερα.

Αναλυτικότερα, οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης έχουν επηρεάσει σημαντικά τις επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας σε όλα τα επίπεδα. Έτσι, η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων (83%) σημειώνει ότι η κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά ή πολύ αρνητικά τη γενικότερη επιχειρηματική δραστηριότητα στη Βόρεια Ελλάδα.

Επίσης, τρεις (3) στις τέσσερις (4) επιχειρήσεις του δείγματος θεωρούν ότι έχει επηρεαστεί αρνητικά ή πολύ αρνητικά τους τελευταίους έξι μήνες η οικονομική δραστηριότητα στη Θεσσαλονίκη, ενώ επτά (7) στις δέκα (10) θεωρούν ότι έχει επηρεαστεί αρνητικά η πορεία του κλάδου στον οποίο ανήκει η επιχείρηση που απαντάει. Τέλος, πάνω από έξι (6) στις δέκα (10) επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας σημειώνουν ότι έχει επηρεαστεί αρνητικά η πορεία υλοποίησης των επενδυτικών τους σχεδίων. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει, για το σύνολο των επιχειρήσεων του δείγματος, ότι έχουν επηρεαστεί αρνητικά ή πολύ αρνητικά τα επενδυτικά τους σχέδια. Αυτό σημαίνει στασιμότητα επενδύσεων στη Βόρεια Ελλάδα για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις.

Δεύτερη σημαντική διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι έχει επηρεαστεί αρνητικά ή πολύ αρνητικά η κερδοφορία του συνόλου των επιχειρήσεων του Βορειοελλαδικού Τόξου, γεγονός το οποίο έχει επιπτώσεις τόσο στην υλοποίηση των προγραμματισμένων επενδυτικών σχεδίων των επιχειρήσεων της περιοχής όσο και στη γενικότερη λειτουργία τους.

Τέλος, ο κλάδος ο οποίος φαίνεται να έχει τις μεγαλύτερες αντιστάσεις στην οικονομική κρίση είναι ο κλάδος τροφίμων και ποτών, για τον οποίο όμως πέντε (5) στις δέκα (10) επιχειρήσεις του δείγματος δηλώνουν ότι έχουν επηρεαστεί αρνητικά ή πολύ αρνητικά το τελευταίο εξάμηνο τα επενδυτικά τους σχέδια και η κερδοφορία τους.

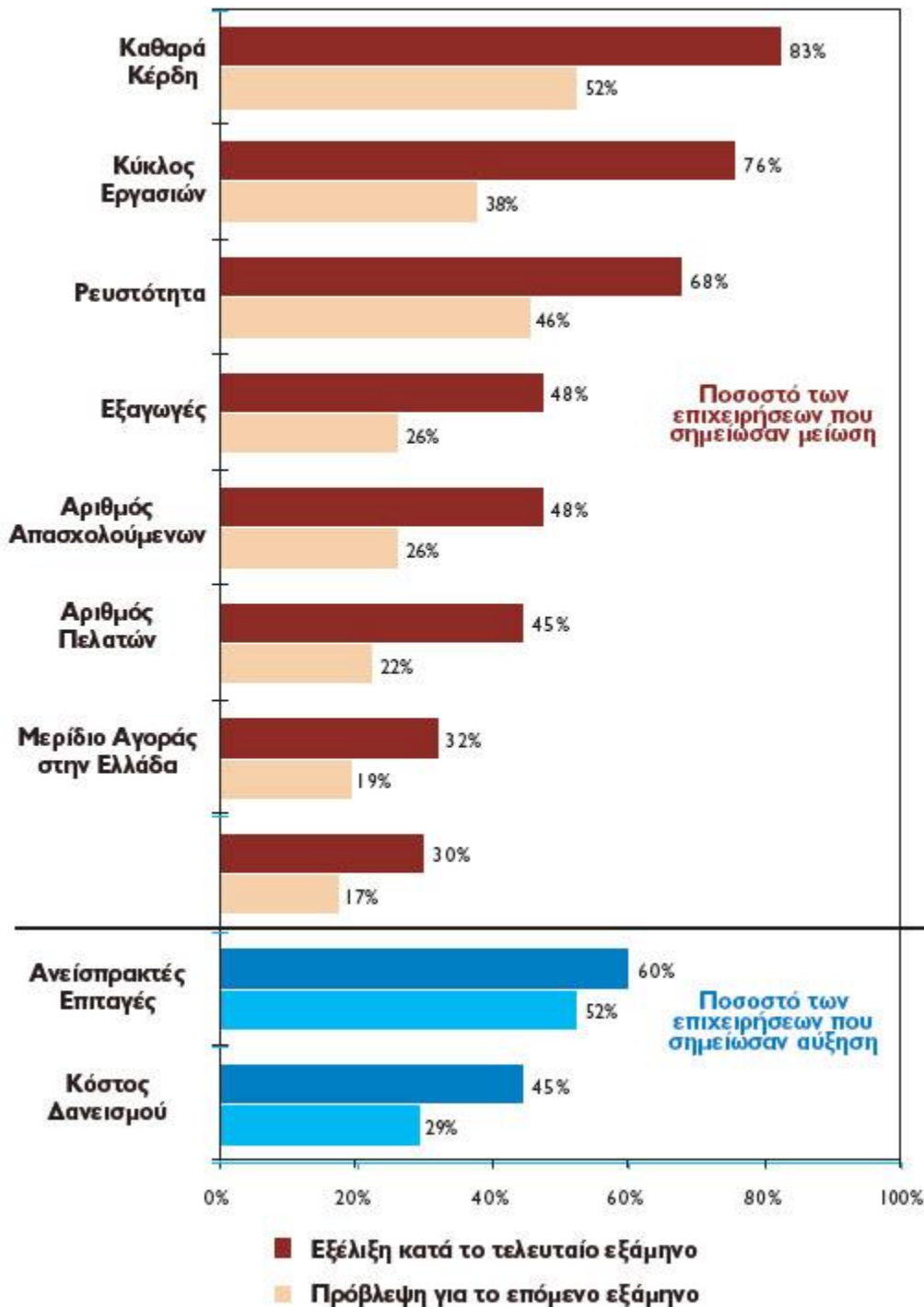
Α) Κατά πόσο έχει επηρεάσει αρνητικά ή πολύ αρνητικά η οικονομική κρίση τους τελευταίους έξι μήνες				
	Τον κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση (%)	Τα επενδυτικά σχέδια της επιχείρησης (%)	Τη γενικότερη λειτουργία της επιχείρησης (%)	Την κερδοφορία της επιχείρησης (%)
Τρόφιμα Ποτά	46	50	38	50
Κλωστοϋφαντουργία & Ένδυση	70	80	80	60
Ξύλο, προϊόντα από ξύλο & έπιπλα	100	100	83	100
Χαρτί, εκδοτικές, εκτυπώσεις	50	50	25	75
Χημικές ουσίες, ελαστικό & πλαστικά	40	50	50	50
Δομικά Υλικά	94	69	88	94
Μεταλλικά προϊόντα	78	67	56	78
Ηλεκτρικές μηχανές, μηχανήματα & είδη εξοπλισμού	92	67	58	58
Λοιπές επιχειρήσεις	46	50	38	50

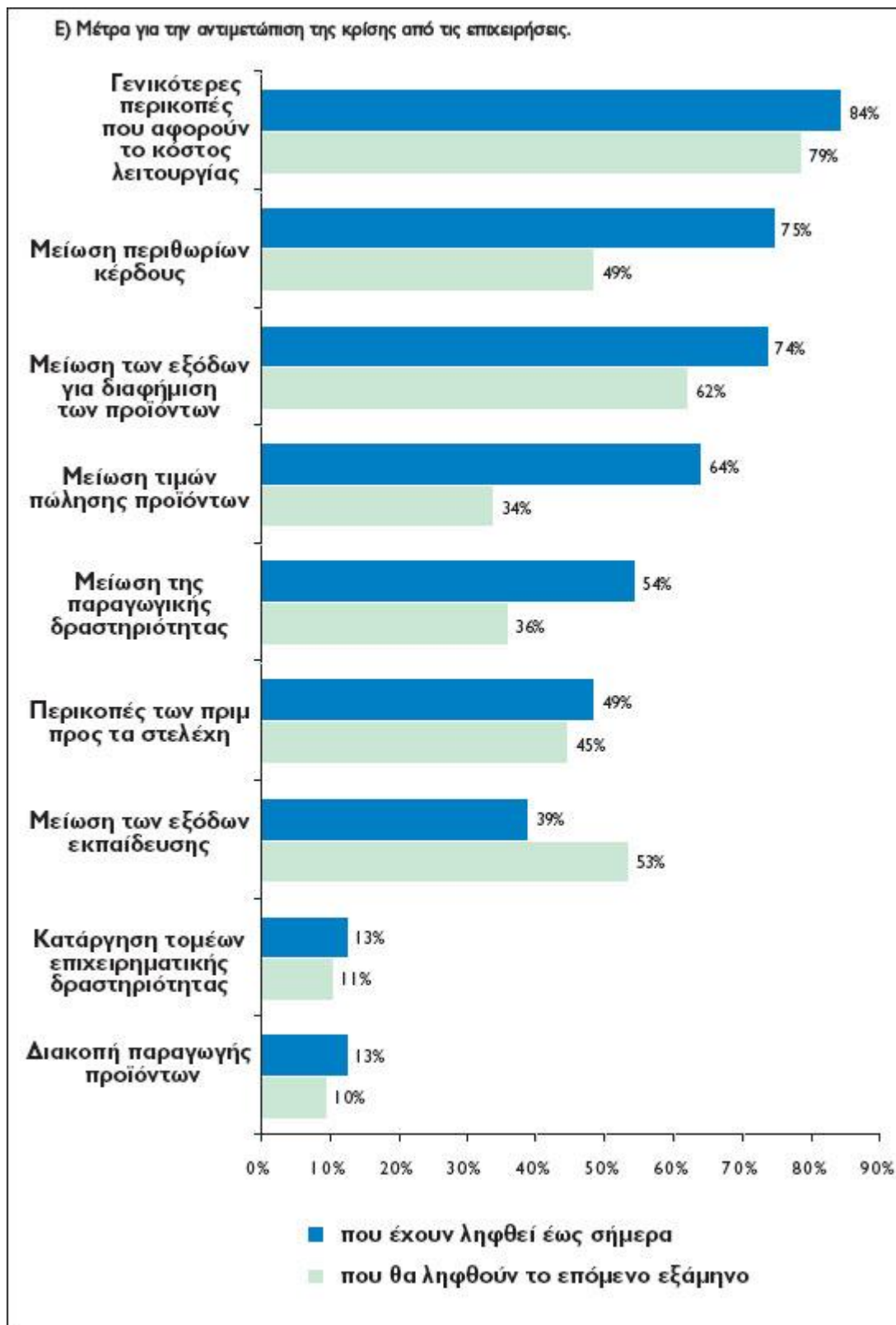
Αναφορικά με τις αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε σειρά κρίσιμων παραγόντων λειτουργίας των επιχειρήσεων, διαπιστώνουμε τα εξής:

- Για το τελευταίο εξάμηνο πάνω από οκτώ (8) στις δέκα (10) επιχειρήσεις δηλώνουν ότι η οικονομική κρίση έχει αρνητικές επιπτώσεις στα καθαρά τους κέρδη, ενώ πάνω από πέντε (5) στις δέκα (10) προβλέπουν ότι η κατάσταση αυτή θα συνεχιστεί και το επόμενο εξάμηνο. Η διαπίστωση αυτή συνάδει απόλυτα με τη δήλωση των επιχειρήσεων περί ανάρθεσης των επενδυτικών τους σχεδίων.
- Ομοίως, οκτώ (8) στις δέκα (10) δηλώνουν ότι μειώθηκε ο κύκλος εργασιών τους το τελευταίο εξάμηνο, αλλά μόνο τέσσερις (4) στις δέκα (10) προβλέπουν περαιτέρω μείωση το επόμενο εξάμηνο.
- Πολύ σημαντική διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι έξι (6) στις δέκα (10) επιχειρήσεις δηλώνουν ότι αυξήθηκαν οι ανείσπρακτες επιταγές το τελευταίο εξάμηνο. Περίπου αντίστοιχο ποσοστό προβλέπει ότι αυτές θα αυξηθούν επίσης το επόμενο εξάμηνο, γεγονός το οποίο εξηγεί την κατακόρυφη πτώση της ρευστότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βόρειας Ελλάδας το τελευταίο εξάμηνο.

Β) Αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε σειρά κρίσιμων παραγόντων λειτουργίας των επιχειρήσεων (ποσοστό % των επιχειρήσεων που απαντούν).

Η ποσοτικοποίηση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στη λειτουργία των επιχειρήσεων εμφανίζει, σε κάθε περίπτωση, το μέγεθος των επιπτώσεων της κρίσης στις μεταποιητικές επιχειρήσεις τη Βόρειας Ελλάδας. Συγκεκριμένα:

- Η πτώση των καθαρών κερδών κατά το τελευταίο εξάμηνο είναι πολύ σημαντική για το σύνολο των κλάδων της μεταποίησης στη Βόρεια Ελλάδα. Το εύρος της πτώσης των καθαρών κερδών είναι από 20% -κλάδος χαρτιού, εκδόσεων και εκτυπώσεων- έως και 55% - κλάδος ξύλου, προϊόντων από ξύλο και έπιπλα. Η διαπίστωση αυτή αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά τη γενικότερη λειτουργία των επιχειρήσεων το επόμενο εξάμηνο, ενώ έχει ήδη οδηγήσει τις επιχειρήσεις στην απόφαση περικοπών που αφορούν το κόστος λειτουργίας.
- Η πτώση των καθαρών κερδών είναι άμεσο επακόλουθο της πτώσης του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων. Οι δύο κλάδοι με τη μεγαλύτερη πτώση στον κύκλο εργασιών το τελευταίο εξάμηνο είναι αυτοί που σχετίζονται με την οικοδομική δραστηριότητα στη Βόρεια Ελλάδα και στη χώρα και συγκεκριμένα ο κλάδος των μεταλλικών προϊόντων και αυτός των δομικών υλικών, οι οποίοι εμφανίζουν πτώση του κύκλου εργασιών τους μεγαλύτερη από 30%.
- Ομοίως, η πτώση του κύκλου εργασιών έχει άμεσο αντίκτυπο στην πτώση των εξαγωγών όλων των κλάδων της μεταποίησης. Δύο σημαντικοί κλάδοι, δηλαδή ο κλάδος τροφίμων και ποτών και ο κλάδος κλωστοϋφαντουργίας-ένδυσης, εμφανίζουν ισχυρή πτώση των εξαγωγών τους σε ποσοστό 19%, αλλά μικρότερο συγκριτικά απ' όλους τους υπόλοιπους κλάδους, οι οποίοι εμφανίζουν πτώση εξαγωγών έως και 62,5% (ηλεκτρικές μηχανές, μηχανήματα και εξοπλισμός).
- Τέλος, η μείωση της ρευστότητας καταγράφεται εξαιρετικά σημαντική για το σύνολο των κλάδων, αφού δηλώνονται από τις επιχειρήσεις του δείγματος ποσοστά μείωσης ρευστότητας το τελευταίο εξάμηνο άνω του 30%, γεγονός που δικαιολογεί απόλυτα τη δυσχερή θέση στην οποία βρίσκεται η μεταποίηση από το Σεπτέμβριο του 2012 κ.ε.

Οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για την κατάσταση που θα επικρατεί το επόμενο εξάμηνο στην αγορά είναι απαισιόδοξες, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Το σύνολο των απαντήσεων των επιχειρήσεων δείχνει την απαισιοδοξία των επιχειρήσεων για την κατάσταση που θα επικρατεί στην αγορά γεγονός που αποτυπώνεται πλήρως στα πολύ υψηλά ποσοστά που σημειώνουν για χειροτέρευση της κατάστασης στις πωλήσεις τους, στην κερδοφορία τους, στη ρευστότητά τους και στη γενικότερη κατάσταση για τη μεταποιητική δραστηριότητα στη Βόρεια Ελλάδα. Ειδικότερα:

- Στους επόμενους έξι μήνες η κατάσταση στη μεταποίηση θα είναι χειρότερη ή πολύ χειρότερη σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του συνόλου των επιχειρήσεων του δείγματος. Η δήλωση αυτή γίνεται, κατά μέσο όρο, από περισσότερες από δύο (2) στις τρεις (3) επιχειρήσεις του δείγματος.
- Η ίδια διαπίστωση ισχύει τόσο για την κερδοφορία των επιχειρήσεων όσο και για τη ρευστότητά τους. Ηπιότερες είναι οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τη χειροτέρευση της κατάστασης στον τομέα των πωλήσεων. Στην ερώτηση για τα μέτρα τα οποία έχουν ληφθεί έως σήμερα από τις επιχειρήσεις και εκείνα που πρόκειται να ληφθούν το επόμενο εξάμηνο διαπιστώνεται η υγιής αντίδραση των μεταποιητικών επιχειρήσεων της Βόρειας Ελλάδας στην προσπάθειά τους να επιβιώσουν κατά τη διάρκεια της οικονομικής της κρίσης:
- Οκτώ (8) στις δέκα (10) επιχειρήσεις προέβησαν σε γενικότερες περικοπές, οι οποίες αφορούν το κόστος λειτουργίας τους, γεγονός που συνιστά προσπάθεια εξορθολογισμού των δραστηριοτήτων τους, έτσι ώστε να επιβιώσουν κατά την περίοδο της κρίσης και να εξέλθουν από αυτή με τις μικρότερες δυνατές απώλειες.
- Τρεις (3) στις τέσσερις (4) επιχειρήσεις έχουν μειώσει τα έξοδα για διαφήμιση των προϊόντων τους κατά το προηγούμενο εξάμηνο, ενώ έξι (6) στις δέκα (10) θα το επαναλάβουν κατά τη διάρκεια του επομένου εξαμήνου. Το γεγονός αυτό είναι φυσικό επακόλουθο της μείωσης της ζήτησης στην εγχώρια αγορά, όπου κατά κύριο λόγο απευθύνονται οι επιχειρήσεις του Βορειοελλαδικού Τόξου.
- Αισιόδοξο μήνυμα για τα μέτρα που αφορούν την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης αποτελεί το γεγονός ότι μόνο μία (1) στις δέκα (10) επιχειρήσεις έχει προβεί σε κατάργηση τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας και στη διακοπή παραγωγής προϊόντων, ενώ ίδιο είναι το ποσοστό που προβλέπει ότι θα λάβει τις συγκεκριμένες αποφάσεις το επόμενο εξάμηνο. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι η μεταποίηση στη Βόρεια Ελλάδα αντιστέκεται στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και θεωρεί ότι οι υφιστάμενοι τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας θα εξακολουθήσουν και μετά το τέλος της οικονομικής κρίσης να αποτελούν πρόσφορο έδαφος επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Η Ταυτότητα της Έρευνας

Η έρευνα περιλαμβάνει επιχειρήσεις μεσαίου και μεγάλου μεγέθους, γεγονός το οποίο δίνει ιδιαίτερη αξία στα αποτελέσματά της. Η κατανομή του δείγματος των επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος στην έρευνα έχει ως εξής:

- Πολύ μικρές επιχειρήσεις (έως 10 εργαζόμενους και έως 2 εκατ. ευρώ κύκλο εργασιών): 4%.
- Μικρές επιχειρήσεις (από 11 έως 50 εργαζόμενους και έως 10 εκατ. ευρώ κύκλο εργασιών): 20%.
- Μεσαίες επιχειρήσεις (από 51 έως 250 εργαζόμενους και έως 50 εκατ. ευρώ κύκλο εργασιών): 55%.
- Μεγάλες επιχειρήσεις (περισσότερους από 250 εργαζόμενους ή πάνω από 50 εκατ. ευρώ κύκλο εργασιών): 20%.

Οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα καλύπτουν ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, αντιπροσωπεύοντας απολύτως τη δομή του παραγωγικού ιστού της Βόρειας Ελλάδας. Η κατανομή του δείγματος ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας έχει ως εξής:

- Τρόφιμα Ποτά: 23%
- Δομικά Υλικά: 16%
- Ηλεκτρικές μηχανές, μηχανήματα & είδη εξοπλισμού: 12%
- Κλωστοϋφαντουργία & Ένδυση: 10%
- Χημικές ουσίες, ελαστικό & πλαστικά: 10%
- Μεταλλικά Προϊόντα: 9%
- Ξύλο, προϊόντα από ξύλο & έπιπλα: 6%
- Χαρτί, εκδοτικές, εκτυπώσεις: 4%
- Λοιπές Επιχειρήσεις: 12%

3.3 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Η ζωή και η προσωπικότητα του σύγχρονου ανθρώπου είναι δομημένες πάνω στην εργασία και την οικονομική του επιφάνεια. Η εργασία σε σημαντικό βαθμό συντελεί στο προσδιορισμό τόσο της ταυτότητας όσο και της εικόνας εαυτού του σύγχρονου ανθρώπου. Έτσι, πέρα από τα πρακτικά προβλήματα που αντιμετωπίζει όποιος βλέπει το εισόδημά του να περικόπτεται ή να εξανεμίζεται, εξίσου σημαντική είναι και η «συμβολική» του κατάρρευση που αντιμετωπίζει. Η εργασία και η κοινωνική αυτοπεποίθηση που συνδέεται με αυτήν, επηρεάζει τον τρόπο αλληλεπίδρασης με τους άλλους, ακόμα και αν είναι οι φίλοι, οι συγγενείς, ο σύντροφός, το παιδί. Έντονη άλλωστε είναι η αίσθηση των ανέργων για προσωπική ανεπάρκεια και αδυναμία.

Οι περισσότεροι ερευνητές συμφωνούν ότι η απώλεια της εργασίας αυξάνει τον κίνδυνο ψυχιατρικών διαταραχών και των σωματικών επιπτώσεών τους. Πολλές μελέτες συγκλίνουν στη παραδοχή μίας ισχυρής συνάφειας ανάμεσα στην ανεργία και στην αύξηση της κατάθλιψης, του άγχους, της χρήσης ουσιών και της αντικοινωνικής συμπεριφοράς.

Μία ενδελεχής μελέτη της βιβλιογραφίας από τους Paul και Moser σχετικά με τις επιδράσεις της ανεργίας στη ψυχική υγεία έδειξε πως ο μέσος όρος των ατόμων που είχαν ψυχολογικά προβλήματα ήταν υπερδιπλάσιος για τους ανέργους (34%), συγκρινόμενος με τα άτομα που εργάζονταν (16%). Επιπλέον, σημαντικές διαφορές διαπιστώθηκαν μεταξύ των ανέργων και των ατόμων που εργάζονταν σε βασικές παραμέτρους ενδεικτικές της ποιότητας της ψυχικής υγείας του ατόμου, όπως π.χ. το άγχος, η κατάθλιψη, τα ψυχοσωματικά συμπτώματα, την αίσθηση ικανοποίησης από τη ζωή, το αίσθημα αυτοεκτίμησης, κλπ. Η μελέτη, η πρόληψη αλλά και η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της ανεργίας και της οικονομικής κρίσης στη ψυχική υγεία απαιτούν τη μελέτη σημαντικών στοιχείων που διαφοροποιούν τις συνέπειες της κρίσης.

Ο στιγματισμός και η ψυχολογική πίεση φαίνεται να είναι μεγαλύτερη για τους άνδρες από ότι για τις γυναίκες, ίσως και λόγω των εναλλακτικών κοινωνικών ρόλων που οι γυναίκες επιτελούν (ανατροφή παιδιών, νοικοκυριό...).

Η κοινωνικο-οικονομική κατάσταση επίσης παίζει σημαντικό ρόλο, με τα άτομα χαμηλότερου οικονομικού status να εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά ανεργίας και μεγαλύτερη δυσκολία διαχείρισής της, κάτι που επηρεάζει και τη ψυχική διάθεση των ατόμων αυτών. Επιπλέον, και οι οικονομικοί μετανάστες πλήττονται σε μεγαλύτερο βαθμό από την οικονομική κρίση με κίνδυνο να εμφανίσουν ζητήματα αναφορικά με την υγεία

τους. Πρόσφατη ανασκόπηση, επίσης, τεκμηριώνει τη συσχέτιση μεταξύ φτώχειας και ψυχικών διαταραχών. Παράγοντες όπως οι κοινωνικές διακρίσεις, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η ανασφάλεια, η ελλιπής εκπαίδευση, η φτώχεια, φαίνεται να συντελούν ενεργά στη μεγιστοποίηση των επιπτώσεων της κρίσης στα κατώτερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα.

Η οικογενειακή κατάσταση είναι παράγοντας καθοριστικός για τη στήριξη της ψυχικής υγείας του ατόμου σε καταστάσεις οικονομικής κρίσης. Από μελέτες προκύπτει ότι η ύπαρξη συζύγου ή σταθερού συντρόφου μπορεί να αποτελέσει όχι μόνο συναισθηματικό στήριγμα, αλλά και χειροπιαστή βοήθεια για την αντιμετώπιση των οικονομικών αναγκών μέσω της οικονομικής συμβολής του. Επίσης μελέτες δείχνουν ότι και η ηλικία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, με τα άτομα μέσης ηλικίας να υποφέρουν περισσότερο από την ανεργία, χωρίς ωστόσο να λείπουν και τα ερευνητικά δεδομένα όπου το γεγονός της ανεργίας μετά τις σπουδές οδηγεί σε σημαντική επιδείνωση της ψυχικής υγείας.

Οι «ευαίσθητοι» εργαζόμενοι ή τα άτομα που νοσούν ήδη από κάποιο ψυχικό νόσημα ανήκουν και αυτοί στις ομάδες του πληθυσμού που πλήττονται σαφώς περισσότερο από την οικονομική κρίση. Η εργασιακή ανασφάλεια, στην περίπτωση τους, καθώς και το στρες που αυτή επιφέρει, λειτουργούν ιδιαίτερος ψυχοπιεστικά, εντείνοντας τις ήδη υπάρχουσες δυσκολίες του ατόμου. Επιπλέον, μεσούσης της οικονομικής κρίσης και οι εργοδότες γίνονται λιγότερο «ανεκτικοί», εντοπίζουν τους «αδύναμους κρίκους» και τους απολύουν γρηγορότερα. Ένας φαύλος κύκλος δημιουργείται λοιπόν με αυτόν τον τρόπο, όπου η ψυχική ασθένεια οδηγεί στην απώλεια της εργασίας και στη φτώχεια, αλλά όπου και η ανεργία οδηγεί στην εμφάνιση ή στην επιδείνωση της ψυχικής ασθένειας.

Σημαντικές είναι και οι επιπτώσεις των οικονομικών κρίσεων στα παιδιά. Πρώιμες αντίξοες εμπειρίες μπορεί να τροποποιήσουν τη δομική και λειτουργική ανάπτυξη του εγκεφάλου του παιδιού, συμβάλλοντας στην αρνητική έκβαση της ψυχικής υγείας στο μέλλον. Η κακή κοινωνικοοικονομική κατάσταση των γονέων σχετίζεται επίσης με χαμηλή ικανότητα εστίασης της προσοχής των παιδιών. Η πρώιμη έκθεση της μητέρας σε στρες λόγω κατάθλιψης, άγχους ή υποσιτισμού κατά την εγκυμοσύνη, αυξάνει τη δραστηριότητα του άξονα υποθάλαμος-υπόφυση-επινεφρίδια στο βρέφος, με αποτέλεσμα την τροποποιημένη απάντηση στα στρεσογόνα ερεθίσματα. Ο υποσιτισμός του ίδιου του βρέφους μπορεί επίσης να παίζει σημαντικό ρόλο. Για παράδειγμα, η έλλειψη του ρετινοϊκού οξέος, παραγώγου της βιταμίνης Α, έχει αρνητική επίδραση στη νοητική ανάπτυξη, η έλλειψη των ω-3 λιπαρών οξέων σχετίζεται με μεγαλύτερη επίπτωση

κατάθλιψης και Διαταραχή Ελαττωματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητας (ΔΕΠΥ), ενώ η έλλειψη σιδήρου διαταράσσει τη διαδικασία της μυελίνωσης. Οι αρνητικές επιπτώσεις της ανεργίας, όσον αφορά τη ψυχική υγεία, φαίνεται να είναι μεγαλύτερες σε χώρες με αδύναμο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, άνιση διανομή εισοδήματος καθώς και με συστήματα ελλιπούς προστασίας των ανέργων. Επίσης, οι αρνητικές επιπτώσεις της ανεργίας παρουσιάζονται πιο έντονα σε μακροχρόνια ανέργους (>=6 μήνες), σε σχέση με την ολιγόμηνη ανεργία.

Όσο βαθιάει η οικονομική κρίση, οι προβλέψεις για την επιδείνωση των δεικτών ψυχικής υγείας εντείνονται (Μπούρας και Λυκούρας,2011).

3.4 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η κοινωνικο-οικονομική κρίση επηρεάζει τη ψυχική υγεία με δύο αλληλοτροφοδοτούμενους τρόπους. Πρώτον εξασθενεί τους προστατευτικούς παράγοντες που συμβάλουν στην ανάπτυξη και τη διατήρησή της και δεύτερον ενισχύουν και αυξάνουν τους παράγοντες κινδύνου για την εμφάνιση ψυχικών διαταραχών. Ενδεικτικά αναφέρουμε καταστάσεις της σημερινής πραγματικότητας που εμπίπτουν στα παραπάνω: εργασιακή ανασφάλεια, εισοδηματική αβεβαιότητα, ανεργία, ελαστικές μορφές εργασίας, υπερχρέωση νοικοκυριών, άστεγοι, στεγαστική αβεβαιότητα, αύξηση κοινωνικών ανισοτήτων, φτώχεια, κοινωνικός αποκλεισμός ιδιαίτερα των ευπαθών ομάδων, αδυναμία ελέγχου της ζωής του ατόμου και αβεβαιότητα για τη μελλοντική του κατάσταση. Όλα αυτά συμβάλλουν στη σημαντική αύξηση της ψυχιατρικής νοσηρότητας στο σύνολό της και είναι επαρκώς μελετημένα και τεκμηριωμένα από την επιστημονική κοινότητα κατά την έρευνα των κρίσεων διαχρονικά. Ιδιαίτερα έχει δειχθεί η σημαντική αύξηση της κατάθλιψης και των αποπειρών αυτοκτονίας και της αυτοκτονίας και η συσχέτισή τους με την ανεργία και την εργασιακή ανασφάλεια. Επίσης η ευθεία συσχέτιση ανάμεσα στον πλούτο μιας χώρας με το επίπεδο της ψυχικής υγείας του πληθυσμού.

Σε περιόδους κρίσης έχει παρατηρηθεί το εξής απαράδεκτο αλλά και μακροπρόθεσμα αντιπαραγωγικό φαινόμενο: ενώ οι απαιτήσεις σε υπηρεσίες ψυχικής φροντίδας αυξάνονται, εξαιτίας των περικοπών στις κοινωνικές δαπάνες, η παροχή τους μειώνεται. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός φαύλου κύκλου που συντηρεί και χειροτερεύει διαρκώς το επίπεδο της ψυχικής υγείας.

Ένα από τα πιο βασικά ψυχικά παράγωγα της κρίσης είναι το γενικευμένο αίσθημα αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Αυτό επηρεάζει ατομικές και ομαδικές κοινωνικές συμπεριφορές των ενηλίκων που διαμορφώνουν ένα αρνητικό περιβάλλον για την ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη της ευπαθέστερης των κοινωνικών ομάδων που είναι τα παιδιά και οι νέοι.

Το παιδί γεννιέται μ' ένα ψυχικό και πολιτισμικό υπόβαθρο ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσει συμπεριφορικές και συναισθηματικές σχέσεις με τη μητέρα του, τον πατέρα του και τ' αδέρφια του, ο δε τρόπος του καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την κοινωνία που ανήκει. Η κοινωνία λοιπόν βρίσκεται σε κρίση, και η οικογένεια ως φορέας της διαταραχής κατακλύζεται από το αίσθημα απόγνωσης και αβοήθητου.

Η οικογένεια είναι ένα σύστημα που αποτελείται από πολλαπλές κυκλικές αλληλεπιδράσεις. Αυτή τη χρονική περίοδο, τα συγκεκριμένα γεγονότα που η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει, προκαλούν κρίση σ' ολόκληρη την οικογένεια άσχετα αν εκδηλώνεται σ' ένα μόνο μέλος της.

Οι σχέσεις γονιών-παιδιών αναδιαμορφώνονται. Ο γονιός με αγχώδη διαταραχή αδυνατεί να απορροφήσει τα άγχη του παιδιού του, ο καταθλιπτικός αδυνατεί να εμπεριέχει τις αγωνίες του και να παρέχει σταθερότητα και συναισθήματα φροντίδας με αποτέλεσμα να το οδηγεί σε σύγχυση ρόλων, σε ψυχικές αναστολές των αναγκών του, στη διαμόρφωση ενός «ψευδούς εαυτού». Ο ενοχικός γονιός θα μεταφέρει τα δικά του άλυτα συγκρουσιακά θέματα στο παιδί με αντιφατικά και αντικρουόμενα μηνύματα. Οι μεταβολές κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης, οι πολιτισμικού χαρακτήρα ιδιαιτερότητες, η κατάργηση των θεσμών, η συνεχής διάψευση, η έλλειψη ορίων, η σύγχυση ρόλων και γενικά τα διάφορα οικογενειακά μυστικά, οι σοβαρές συγκρούσεις και η δυσαρμονία του γονεϊκού ζεύγους, είναι γνωστοί παράγοντες κινδύνου που φέρνουν το παιδί σε μια κατάσταση είτε τραυματική λόγω της φύσης των ερεθισμάτων που δέχεται, είτε απώλειας του διευκολυντικού-υποστηρικτικού ρόλου του οικογενειακού πλαισίου.

Το αποτέλεσμα είναι παιδιά παραμελημένα ή υπερπροστατευμένα και ανώριμα και ψυχισμοί σε αναστολή-ακινητοποίηση σαν άμυνα για την ψυχική τους επιβίωση, ή ψυχισμοί που εκδηλώνονται με βία εκδραματίζοντας τα σιωπηλά αισθήματα οδύνης και οργής.

Για τους εφήβους οι διαδικασίες φαίνονται πιο δύσκολες καθώς οι ταυτίσεις είναι μια επιτακτική τους ανάγκη ως μηχανισμός άμυνας που θα στηρίξει τη ναρκισσιστική και ιδεολογική τους ανακατάταξη για τον σχηματισμό της ταυτότητας. Οι ταυτίσεις όμως αποκαλύπτονται σαθρές, τα πρότυπα κατακρημνίζονται, οι γονείς αποδεικνύονται αδύναμοι και ανίκανοι να δεχθούν την επιθετικότητα της αυτονόμησης, οι δε φαντασιώσεις που βοηθούν στην επεξεργασία της μετάβασης εκλείπουν.

Όσον αφορά στα πρότυπα, ζούμε μια εποχή που μας θέτει αντιμέτωπους με ψευτοδιλήμματα τα οποία δημιουργούν αισθήματα απόγνωσης, ανικανότητας, εγκατάλειψης και αδιέξοδου ενώ ταυτόχρονα μας ωθεί να αποδεχθούμε και να ταυτιστούμε με μηνύματα, που αντιστρατεύονται και λοιδορούν κάθε προηγούμενη ηθική αξία και προτείνουν τον ατομισμό και την καταφυγή στην ατομική λύση. Ζούμε μία εποχή όπου απουσιάζουν εκείνα τα πρότυπα κι είδωλα που είναι άξια να κινητοποιήσουν τις υγιείς διαδικασίες για ταύτιση και εξιδανίκευση.

Η προσωπικότητα διαμορφώνεται μέσω μιας σειράς ταυτίσεων αρχικά με τους γονείς και εν συνεχεία με άλλα σημαντικά πρόσωπα. Αυτονόητο λοιπόν ότι με υγιή πρότυπα το παιδί θα κάνει ικανοποιητικές ταυτίσεις. Σήμερα όμως δίνεται έμφαση μόνο σε μεμονωμένα χαρακτηριστικά και όχι στο όλον με αποτέλεσμα να τονίζονται και να αναπτύσσονται με αυτόν τον τρόπο μόνο «μερικές» πλευρές της προσωπικότητας του παιδιού όπως η σεξουαλικότητα, ή η επιθετικότητα.

Το σχολείο, ο άλλος σημαντικός κοινωνικός θεσμός, υφίσταται μια συνεχή υποτίμηση και απαξίωση. Τόσο στο υλικό επίπεδο με τη στέρηση των αναγκαίων πόρων και τις συνέπειες της στη λειτουργία του όσο και με τη μηδενιστική κριτική στους λειτουργούς του. Έτσι οι εκπαιδευτικοί ως πρότυπα εξιδανίκευσης και αυθεντίας, ως Δάσκαλοι, ως συμβολικοί φορείς εξουσίας και Νόμου, ως γονεϊκά υποκατάστατα επενδεδυμένα μέσω της μετάθεσης, καθίστανται αδύναμοι, υποτιμημένοι, συχνά φοβισμένοι με δυσκολία να βάλουν σε Λόγο τα σημαίνοντα.

Ταυτόχρονα η περικοπή των γενικών δαπανών για την υγεία και την πρόνοια, οδήγησε στη συρρίκνωση των ούτως ή άλλως ανεπαρκών παιδοψυχιατρικών υπηρεσιών του ΕΣΥ και στη κατάργηση ή μείωση ουσιαστικών πολιτικών παιδικής μέριμνας για τις ευπαθείς παιδικές ομάδες όπως π.χ. νοητικής υστέρησης, αναπτυξιακών διαταραχών.

Αν πραγματικά μας ενδιαφέρει η έξοδος από την κρίση προς το συμφέρον της πατρίδας μας και των ανθρώπων της, τότε πρέπει να διεκδικήσουμε και να ακολουθήσουμε τον αντίθετο από τον εφαρμοζόμενο δρόμο των περικοπών των κοινωνικών δαπανών, που στη περίπτωση της Ελληνικής Ψυχιατρικής οδηγεί στη οριστική κατάρρευση του μεγαλύτερου κοινωνικού εγχειρήματος στον χώρο μας, αυτό της «ψυχιατρικής μεταρρύθμισης». Αντίθετα πρέπει να συνταχθούμε με εκείνους που υποστηρίζουν ότι για να βγει η χώρα και η Ευρωπαϊκή Ένωση από την κρίση χρειάζεται επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, βασικότερο συστατικό του οποίου είναι το ψυχικό κεφάλαιο (Αναγνωστόπουλος,2012).

3.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑ (ΕΡΕΥΝΑ)

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας που πραγματοποιήθηκε από τον τομέα Οικονομίας και Διοίκησης του ΙΕΚ ΔΟΜΗ.

Ταυτότητα της έρευνας

Βασικός σκοπός της έρευνας είναι να παρακολουθήσει τις επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στη ζωή των νέων και να εξετάσει τις επιπτώσεις στις καταναλωτικές τους συνήθειες και στις αξίες τους. Η έρευνα υλοποιήθηκε από τους σπουδαστές Marketing του ΙΕΚ ΔΟΜΗ, με την επιστημονική συνδρομή του ΚΕ.Μ.Α.Κ. του ΙΕΚ ΔΟΜΗ (Κέντρο Μελετών, Ανάπτυξης και Καινοτομίας).

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 750 νέους, ηλικίας 20-29 ετών. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν αυτή των προσωπικών συνεντεύξεων μέσω δομημένου ερωτηματολογίου και της τηλεφωνικής συνέντευξης. Το δείγμα της έρευνας, περιλαμβάνει γυναίκες και άνδρες από όλους τους νομούς της Ελλάδος.

Κύρια Ευρήματα:

1. Σε ότι αφορά την οικογενειακή τους κατάσταση:

Άγαμοι: 82%

Παντρεμένοι: 15%

Διαζευγμένοι: 3%

2. Σε ότι αφορά την οικονομική τους ανεξαρτησία (άγαμοι):
Οικονομικά ανεξάρτητοι που ζουν μόνοι τους: 7%
Οικονομικά ανεξάρτητοι που ζουν με την οικογένεια τους: 32%
Οικονομικά εξαρτημένοι που ζουν με την οικογένεια τους: 61%
3. Πρόθεση γάμου το επόμενο έτος (άγαμοι):
Ναι: 4%
Ίσως: 5%
Όχι: 91%
4. Μορφωτικό επίπεδο:
Ανώτατη/Ανώτερη εκπαίδευση: 39%
Λύκειο: 46%
Γυμνάσιο: 14%
Δημοτικό: 1%
5. Εισόδημα (άγαμοι που ζουν μόνοι τους):
Καλύπτουν μόλις τις βασικές τους ανάγκες: 71%
Καλύπτουν με δυσκολία τις βασικές τους ανάγκες κ έχουν οικονομική ενίσχυση από την οικογένεια τους: 29%
6. Εισόδημα (άγαμοι που ζουν με την οικογένεια τους):
Καλύπτουν μόλις τις βασικές τους ανάγκες χωρίς να συνεισφέρουν στον οικογενειακό προϋπολογισμό: 20%
Καλύπτουν με δυσκολία τις βασικές τους ανάγκες κ συνεισφέρουν στον οικογενειακό προϋπολογισμό: 19%
Έχουν πολύ χαμηλό εισόδημα κ λαμβάνουν ενίσχυση από τον οικογενειακό προϋπολογισμό: 46%
Δεν έχουν εισόδημα κ ζουν εξαρτώμενοι από τον οικογενειακό προϋπολογισμό: 15%

7. Πως βλέπουν να διαμορφώνεται το μέλλον τους τα επόμενα 2 χρόνια:
- Είναι αισιόδοξοι: 31%
  - Είναι απαισιόδοξοι: 27%
  - Νιώθουν αβεβαιότητα: 35%
  - Νιώθουν ανασφάλεια: 7%
8. Οι εκτιμήσεις τους για το βιοτικό τους επίπεδο τον επόμενο χρόνο:
- Θα βελτιωθεί: 19%
  - Θα μείνει σταθερό: 43%
  - Θα χειροτερέψει: 38%
9. Φοβάστε για το μέλλον σας λόγω της οικονομικής κρίσης;
- Ναι: 53%
  - Όχι: 47%
10. Είναι αρκετό το εισόδημα σας για να αποκτήσετε τα αγαθά που επιθυμείτε;
- Ναι: 13%
  - Όχι: 87%
11. Θεωρείτε ακριβά τα αγαθά που καλύπτουν τις βασικές καταναλωτικές σας ανάγκες;
- Ναι: 89%
  - Όχι: 11%
12. Τι σας απασχολεί σε σχέση με την οικονομική κρίση;
- Μήπως χάσω τη δουλειά μου: 51%
  - Δεν ξέρω πόσο θα με αγγίξει: 32%
  - Έχω αγωνία για το πόσο θα κρατήσει: 11%
  - Δεν νιώθω σίγουρος για το τι θα γίνει μετά: 6%
13. Ποια από τα παρακάτω αισθήματα σας χαρακτηρίζουν σε σχέση με την οικονομική κρίση;

Έχω αγωνία: 27%
Έχω ανασφάλεια: 7%
Νιώθω φόβο/αβεβαιότητα: 35%
Τηρώ στάση αναμονής: 31%

14. Πόσο σας έχει αγγίξει η οικονομική κρίση;

Την βιώνω ως πραγματικότητα: 35%
Αισθάνομαι να αποδυναμώνει το εισόδημά μου: 30%
Δεν με έχει αγγίξει ακόμη: 12%
Πιστεύω ότι συμβαίνει σε άλλους: 23%

15. Έχετε περικόψει τις δαπάνες σας;

Ναι: 86%
Όχι: 12%

16. Σε σχέση με την κρίση πως εκτιμάτε ότι έχει επηρεάσει την καταναλωτική σας συμπεριφορά;

Καταναλώνω πιο προσεκτικά: 13%
Αναζητώ φθηνότερα αγαθά: 17%
Δεν αγοράζω ποτέ την ίδια μάρκα αν βρω κάτι φθηνότερο: 22%
Δεν αγοράζω επώνυμα προϊόντα: 6%
Αναζητώ οικονομικά προϊόντα μέσω internet: 42%

17. Έχετε μειώσει τις ποσότητες των αγαθών που αγοράζετε;

Ναι: 52%
Όχι: 48%

18. Σε ότι αφορά τις καταναλωτικές σαν συνήθειες ποια από τα παρακάτω σας χαρακτηρίζει

Αναζητώ φθηνότερα προϊόντα: 52%
Αναζητώ ευκαιρίες: 20%
Αναζητώ εκπτώσεις και προσφορές: 15%
Αγοράζω λιγότερο κάποια είδη που δεν καλύπτουν τις βασικές μου ανάγκες: 10%
Έχω μειώσει γενικότερα τις αγορές ειδών που τα θεωρώ πολυτέλεια: 3%

Συμπεράσματα:

>Το 82% των νέων ηλικίας 20-29 είναι άγαμοι, το 15% παντρεμένοι και το 3% έχει πάρει ήδη το πρώτο διαζύγιο

Το 61% των νέων είναι οικονομικά εξαρτημένοι από την οικογένειά τους και ζουν με αυτή, το 32% είναι οικονομικά ανεξάρτητοι και ζουν με την οικογένειά τους και μόλις ένα 7% είναι οικονομικά ανεξάρτητοι και ζουν μόνοι τους.

>Όσοι είναι άγαμοι δηλώνουν πως δεν σκέφτονται το γάμο σε ποσοστό 91%, ίσως 5% και μόλις ένα 4% εκδηλώνει πρόθεση γάμου για το επόμενο έτος

>Σε ότι αφορά το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων 39% δηλώνουν απόφοιτου ανώτατης και ανώτερης εκπαίδευσης, 46% απόφοιτοι Λυκείου, 14% είναι απόφοιτου Γυμνασίου και 1% απόφοιτοι Δημοτικού.

>Οι οικονομικά ανεξάρτητοι που ζουν μόνοι τους δηλώνουν σε ποσοστό 71% ότι μόλις καλύπτουν τις βασικές τους ανάγκες και ένα 29% αναφέρει ότι λαμβάνει οικονομική ενίσχυση από την οικογένειά τους

>Οι νέοι που ζουν με την οικογένειά τους σε ποσοστό 46% δηλώνουν πως έχουν χαμηλό εισόδημα και λαμβάνουν ενίσχυση από τον οικογενειακό προϋπολογισμό, 20% ότι καλύπτουν μόλις τις βασικές τους ανάγκες χωρίς να συνεισφέρουν στον οικογενειακό προϋπολογισμό, 19% που διαθέτει εισόδημα καλύπτει με δυσκολία τις βασικές του ανάγκες για να συνεισφέρει στον οικονομικό προϋπολογισμό και ένα 15% δεν έχει δικό του εισόδημα και ζει από τον οικογενειακό προϋπολογισμό

>Το 35% των νέων νιώθει αβεβαιότητα για το άμεσο μέλλον, το 31% είναι αισιόδοξο για το μέλλον, το 27% απαισιόδοξο ενώ ένα 7% νιώθει ανασφάλεια

>Το 43% των νέων εκτιμά ότι το βιοτικό τους επίπεδο θα παραμείνει όπως είναι για το 2010, ένα ποσοστό 38% ότι θα γίνει χειρότερο και τέλος ένα ποσοστό 19% εκτιμά ότι θα βελτιωθεί

>Η πλειοψηφία των νέων σε ποσοστό 53% είναι φοβισμένοι για το μέλλον τους λόγω της οικονομικής κρίσης

>Το 87% δηλώνει ανικανοποίητο από το εισόδημα που έχει εφόσον αυτό δεν είναι αρκετό για να αποκτήσει όλα τα αγαθά που επιθυμεί

>Το 89% θεωρεί ακριβά τα αγαθά που καλύπτουν τις βασικές καταναλωτικές του ανάγκες

>Οι νέοι σε ποσοστό 51% φοβούνται μήπως χάσουν τη δουλειά τους λόγω οικονομικής κρίσης, 32% δεν γνωρίζει κατά πόσο θα τους αγγίξει η οικονομική κρίση, 11% εκφράζει αγωνία για τη διάρκεια του φαινομένου της οικονομικής κρίσης και ένα 6% δηλώνει μια τάση ανησυχίας για το τι θα γίνει μετά την κρίση

>Το 35% των νέων νιώθει φόβο/ανασφάλεια απέναντι στην κρίση, 31% τηρεί στάση αναμονής και δείχνει πιο ψύχραιμο, 27% εκφράζει αγωνία για την εξέλιξη του φαινομένου και ένα 7% δηλώνει ανασφαλείς

>Για το 35% των νέων η κρίση τους έχει χτυπήσει την πόρτα και είναι ήδη για αυτούς μια πραγματικότητα, το 30% αισθάνεται να αποδυναμώνεται το εισόδημά του, ένα 23% των νέων αντιλαμβάνεται την κρίση ως κάτι που συμβαίνει σε άλλους κι ένα 12% ότι δεν τους έχει ακόμα πλήξει.

>Σε ποσοστό 88% έχουν περιορίσει τις καταναλωτικές τους δαπάνες

>Το 42% των νέων δηλώνει πως αναζητεί οικονομικότερα αγαθά μέσω internet, 22% ότι αλλάζει μάρκα αν βρει κάποιο άλλο αγαθό της ίδιας κατηγορίας φθηνότερο, 17% αναζητά συστηματικά φθηνότερα αγαθά, 13% καταναλώνει πιο προσεκτικά κι ένα 6% έχει στραφεί στην αγορά μη επώνυμων αγαθών

>Το 52% των νέων δηλώνει πως έχει μειώσει τις ποσότητες και τον όγκο των αγαθών που αγοράζει

> Σε ότι αφορά τις καταναλωτικές τους συνήθειες λόγω κρίσης 52% αναζητά φθηνότερα αγαθά, 20% αναζητά συστηματικά ευκαιρίες, 15% αναζητά εκπτώσεις και προσφορές, 10% δηλώνει πως αγοράζει λιγότερο κάποια είδη που δεν καλύπτουν βασικές καταναλωτικές του ανάγκες, ενώ ένα 3% δηλώνει πως έχει μειώσει ήδη αγορές σε είδη πολυτελείας

3.6 ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η οικονομική κρίση που διέρχεται η Ελλάδα είναι βαθιά και η εκτίμησή μας είναι ότι θα διαρκέσει για αρκετά χρόνια. Επίσης, άρχισαν να διαφαίνονται και οι κοινωνικές της επιπτώσεις (ανεργία, εγκληματικότητα, αυτοκτονίες, κλπ.).

Το τελευταίο διάστημα ανακοινώθηκαν τα συμπεράσματα από δύο έρευνες, μία της εταιρείας Marc για λογαριασμό του Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου Αθήνας, και η δεύτερη της εταιρίας Interview για το Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης (ΒΕΘ). Η πρώτη έρευνα κατέγραψε, σημαντική μείωση τόσο του τζίρου της συντριπτικής πλειονότητας των βιοτεχνικών επιχειρήσεων της Αθήνας όσο και της απασχόλησης. Σύμφωνα με την έρευνα, ο τζίρος των επιχειρήσεων μειώθηκε κατά περίπου 1/3 και η απασχόληση κατά 25.000 άτομα, ενώ η εκτίμηση των επιχειρηματιών ότι θα προχωρήσουν το επόμενο διάστημα σε απολύσεις σημειώνει σημαντική αύξηση κατά 10% σε σχέση με προηγούμενη έρευνα που είχε γίνει το καλοκαίρι.

Η δεύτερη έρευνα είχε θέμα το ασφαλιστικό και ερωτήθηκαν 405 ενεργοί επιχειρηματίες, μέλη του ΒΕΘ, και 300 συνταξιούχοι. Οι 4 στους 10 συνταξιούχους αναγκάζονται να εργασθούν για να επιβιώσουν, ενώ το 69% θεωρεί ότι η σύνταξη είναι χαμηλή. Επιπλέον, τα στοιχεία έδειξαν ότι βγαίνουν στην σύνταξη στα 61,8 έτη κατά μέσο όρο, έχοντας πληρώσει εισφορές κατά μέσο όρο 32,7 έτη. Τέλος, το 43% απαντά ότι χειροτέρευσε η ζωή του μετά την σύνταξη.

Εάν, λοιπόν, αναλογισθεί κανείς την πρωτόγνωρη οικονομική κατάσταση που περνάει η Ελλάδα, και την οποία επιβεβαιώνουν στοιχεία όπως οι παραπάνω δύο έρευνες, είναι εύκολο να συμπεράνει κανείς ότι ταυτόχρονα θα αυξάνονται και οι κοινωνικές επιπτώσεις. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας προειδοποιούσε από τον Ιανουάριο του 2009 για τις επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Επίσης, έδινε ιδιαίτερη έμφαση για τις αναπτυσσόμενες χώρες που θα καταφύγουν στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Τόνιζε, μάλιστα, ο ΠΟΥ ότι η πρώτη προτεραιότητα σε κάθε χώρα, που θα αντιμετωπίσει απότομη οικονομική πτώση, πρέπει να είναι η προστασία της ζωής και των περιουσιών των πολιτών που θα είναι σε μεγαλύτερο ρίσκο. Παρατηρούμε μία επικίνδυνη αύξηση της εγκληματικότητας, κυρίως στα αστικά κέντρα τα οποία υφίστανται προφανώς την μεγαλύτερη πίεση από την ανεργία, ή την ανασφάλεια της εργασίας. Στα στατιστικά στοιχεία που έδωσε στην δημοσιότητα η Ελληνική Αστυνομία, αναφέρονται 388 ληστείες στην Αττική, με λίγα λόγια 13 ληστείες την ημέρα. Ο αριθμός αυτός είναι αυξημένος κατά

43,91% σε σχέση με τον αντίστοιχο του προηγούμενου έτους. Αξίζει να προσεχθεί και το σχόλιο του κ. Μιχάλη Διαβάτη, Νομαρχιακού Συμβούλου Κέρκυρας, ο οποίος σε σχετικό άρθρο του στην Ιστοσελίδα του καναλιού Corfu Channel, τονίζει ότι “αν αυτοί οι αριθμοί σας προκαλούν τρόμο, τότε του χρόνου τέτοια εποχή τα στοιχεία που θα προκύψουν για την εγκληματικότητα θα προκαλέσουν σεισμό και ίσως παραίτηση Υπουργών και Αρχηγών!”. Ας ελπίσουμε, όπως γράφει και ο ίδιος, ότι δεν θα βγεί αληθινός στις προβλέψεις του.

Ένα δεύτερο ανησυχητικό σημείο, που παίρνει και αυτό εκρηκτικές διαστάσεις, είναι η αύξηση των αυτοκτονιών για οικονομικούς λόγους. Στην εφημερίδα “Πρώτο Θέμα” αναφέρεται ότι “Ένας Έλληνας αυτοκτονεί κάθε μέρα λόγω χρεών”. Στην Αθήνα λειτουργεί η μη Κυβερνητική Οργάνωση “Κλίμακα”, η οποία προσφέρει βοήθεια σε τέτοιες περιπτώσεις. Χρησιμοποιείται μάλιστα και τηλεφωνική γραμμή, το 1018, με σκοπό την υποστήριξη συνανθρώπων μας που έχουν χρέη, είναι άνεργοι, ή αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα.

Τα παραπάνω προβλήματα έχει περιγράψει με γλαφυρό και ακριβή τρόπο ο συμπολίτης μας Πασχάλης Λέξας στην επιστολή του στην εφημερίδα “Το Βήμα”. Άνεργος ο ίδιος για περισσότερο από ένα χρόνο, γράφει στην επιστολή του, “Δούλευα για να ζω. Δεν έκλεβα για να... έχω. Οι άνθρωποι οι άνεργοι είναι εντελώς εκτεθειμένοι και απροστάτευτοι. Είναι, πιστεύω, το τέλος του ίσιου... δρόμου. Ο τέλειος συνδυασμός να γίνει κάποιος παράνομος και απατεώνας πραγματικός.. Όταν εξαντλούνται οι πόρτες που χτυπά κάποιος για να αντιμετωπίσει το πρόβλημά του, τότε πέφτει σε απόγνωση. Έτσι, μπροστά σε μία αδιάφορη πολιτεία, μία ατομικιστική κοινωνία, μία κοινωνία ανέτοιμη να αντιμετωπίσει αυτή την μεγάλη οικονομική κρίση τα παραπάνω φαινόμενα θα πληθαίνουν συνεχώς. Γι’ αυτό θα πρέπει να δημιουργηθούν άμεσα οι αναγκαίοι μηχανισμοί αντιμετώπισης τέτοιων προβλημάτων σε εθνικό, αλλά και τοπικό επίπεδο.»

Προτείνουμε,

Την δημιουργία ταμείου αλληλοβοήθειας σε τοπικό επίπεδο με πρωτοβουλία των τοπικών φορέων.

Την δημιουργία γραφείου και τηλεφωνικής γραμμής υποστήριξης συνανθρώπων μας που αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα.

Την συνένωση των προσπαθειών όλων των τοπικών συλλόγων προς αυτή την κατεύθυνση.

Την ενεργοποίηση όλων των ειδικών, ψυχολόγων, κοινωνικών λειτουργών, συμβούλων εργασίας, κλπ. σε εθελοντική βάση, ώστε να παρέχεται βοήθεια από ειδικούς.

Το πάγωμα των πλειστηριασμών από τράπεζες, δημόσιο, ιδιώτες για χρέη, κλπ.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι εκτός από τις σοβαρές προσπάθειες που πρέπει να καταβάλει η πολιτεία για την δημοσιονομική εξυγίανση, θα πρέπει να γίνει και μία μεγάλη προσπάθεια σε εθελοντική βάση, ανάλογη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Διαφορετικά, κινδυνεύει η κοινωνία και η χώρα μας να πληγεί ανεπανόρθωτα.

3.7 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΕΣ

Το 2011 υπήρξε κατά μέσο όρο 1 αυτοκτονία την ημέρα στην Ελλάδα. Το 2012 υπήρξαν 2. Οι διπλασιασμός αυτός αποδίδεται κυρίως στην οικονομική κρίση καθώς και πολύ συχνά υπάρχουν αναφορές στα ΜΜΕ για επιχειρηματίες και ανέργους που αυτοκτονούν. Ειδικά 9 επιχειρηματίες αυτοκτονούν το 2012 στην Κρήτη λόγω οικονομικής καταστροφής. Άνεργος στην Καλλιθέα αυτοκτονεί μαζί με τα παιδιά του πέφτοντας από ύψος κ.λπ. Επίσης, έρευνα του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης μας λέει πως η αύξηση της ανεργίας κατά 4%, αυξάνει τις αυτοκτονίες κατά 6%.

Παρά την αύξηση του 2011 η Ελλάδα παραμένει χαμηλά στη συχνότητα των αυτοκτονιών. Το 2010 ήταν στην 84^η θέση παγκοσμίως με συχνότητα 2,8 / 100.00 κατοίκους.

Μετά την αύξηση του 2011 ανεβαίνει στο 5,7 περίπου, ποσοστό πολύ χαμηλότερο από το 10/100.000 της Ιταλίας, Ισπανίας, Ολλανδίας, το 13/100.000 των ΗΠΑ και το 25/100.000 της Σκανδιναβίας, Γερμανίας, Ανατολικών χωρών, Ιαπωνίας.

Παρόλα αυτά, το πρόβλημα είναι σοβαρό διότι ο διπλασιασμός σε ένα έτος είναι αρνητικό ρεκόρ. Τα ίδια συμπεράσματα βγαίνουν και από τις κλήσεις στην γραμμή άμεσης ανάγκης 1018 που αναφέρουν διπλασιασμό των τηλεφωνημάτων το 2012.

Οι αυτοκτονίες, γενικώς, έχουν κάποιες ενδιαφέρουσες παραμέτρους:

- ενώ οι απόπειρες είναι 3 φορές συχνότερες στις γυναίκες, οι άνδρες επιτυγχάνουν τον θάνατο 3 φορές περισσότερο από αυτές. Προφανώς οι απόπειρες αυτοκτονίας, είναι περισσότερο αποδεκτές σαν αντίδραση διαμαρτυρίας στο γυναικείο φύλο, στην κοινωνία μας.

- Το 90% των αυτοχειρών έχουν σοβαρή σωματική ή ψυχική νόσο (κυρίως κατάθλιψη).
- αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους αφορούν κυρίως άνδρες 35-50 ετών επιχειρηματίες ή ανέργους.

Εάν εστιάσουμε την προσοχή μας στις αυτοκτονίες λόγω της οικονομικής κρίσης που αυξάνει δραματικά τις πτωχεύσεις, την οικονομική ανέχεια, την ανεργία, θα παρατηρήσουμε ότι:

- Η οικονομική καταστροφή και δυσπραγία στην εποχή μας έχει χαρακτηριστικά ενός συνεχούς και παρατεταμένου stress. Δεν είναι εύκολο τώρα κάποιος να ανακάμψει από οικονομική καταστροφή, ανέχεια ή ανεργία. Το παρατεταμένο stress είναι εξαιρετικά ψυχοφθόρο για τον ανθρώπινο ψυχισμό όπως έδειξαν πειράματα των ναζί στον Β. Παγκόσμιο πόλεμο και ‘επαγγελματίες βασανιστές’ (μαρτύριο της σταγόνας, συνεχής αϋπνία κ.ά.).
- Η αυτοκτονία μοιάζει τελικά σαν τη μόνη διέξοδο να γλυτώσει κανείς από τον πόνο της ανέχειας, της κοινωνικής υποβάθμισης, της αυτουποτίμησης, της αδυναμίας να βρεθούν διέξοδοι.
- Μαζί με την οικονομική κρίση συνήθως έρχεται κρίση και σε όλες τις κοινωνικές, οικογενειακές, προσωπικές σταθερές. Ο γάμος συχνά κλονίζεται, οι φιλίες αποδεικνύονται πολύ λιγότερες ή ανύπαρκτες την ώρα της κρίσης, το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον περιορίζεται συνήθως στο ‘τσάι και συμπάθεια’ ή μάλλον μόνο στη ‘συμπάθεια’. Το κράτος έχει μεγάλες αδυναμίες στήριξης των ανέργων και οικονομικά πασχόντων.
- Είναι εύκολα αντιληπτό ότι όσο πιο ψηλά ευρίσκεται κανείς, τόσο μεγαλώνει η επίπτωση από την πτώση. Οι πλούσιοι που ξαφνικά γίνονται φτωχοί βιώνουν δραματική διαφορά στην καθημερινότητά τους.

Η απάντηση σε όλα αυτά μπορεί να είναι η άποψη του Νίτσε “Ό,τι δεν σκοτώνει σε κάνει πιο δυνατό!” Η οικονομική κρίση μπορεί να γίνει αφορμή να γίνουμε πιο δυνατοί. Όμως για να γίνει αυτό πρέπει να είμαστε πρώτα ζωντανοί. Ζωντανούς μας κρατάει ο χαρακτήρας μας, οι εμπειρίες μας, οι απόψεις και οι αξίες που έχουμε για τη ζωή, το περιβάλλον.

Πόσοι όμως χαρακτήρες έχουν τη ‘δύναμη του λιονταριού’, την ‘ευλυγισία της καλαμιάς’ που δεν ξεριζώνεται ποτέ, όσο και αν φυσάει, ‘το κοίταγμα από ψηλά’ του

αετού, την 'υπομονή' της χελώνας κ.λπ.; Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά είναι απαραίτητα μαζί με άλλα για να τα βγάλουμε πέρα σε τέτοιο έντονο και συνεχές stress (Λώλης,2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

4.1 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ Κ ΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ

Είναι προφανές ότι σήμερα ζούμε όχι μέσα σε ένα μονοπολικό, ή διπολικό ή πολυπολικό παγκόσμιο σύστημα αλλά μέσα σε ένα περιβάλλον όπου, κυρίως στον χρηματοοικονομικό τομέα, υπάρχει μια μοναδική άμεση αλληλεπίδραση εντατικότατα και αλληλεξάρτηση. Πολλοί έχουν υποστηρίξει ότι οι κυριότερες αιτίες της τελευταίας διεθνούς οικονομικής κρίσης είναι η έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των κρατών, η έλλειψη παγκόσμιων ρυθμιστικών πλαισίων, αρχών και οργάνων καθώς και η μεγάλη οικονομική ανισότητα που παρατηρείται μεταξύ του αναπτυσσόμενου και του ανεπτυγμένου κόσμου. Πολλά θα μπορούσαν να ειπωθούν για τα εγγενή μειονεκτήματα-χαρακτηριστικά του σημερινού παγκόσμιου καπιταλιστικού χρηματοοικονομικού συστήματος όμως δεν θα γίνουν μέρος αυτής της εργασίας. Όπως δεν θα γίνει λόγος για τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των διεθνών σχέσεων για την έξοδο από την κρίση. Αντί αυτού θα προσπαθήσουμε να δείξουμε κάτω από ποιες συνθήκες η ελληνική πολιτική μπορεί να ξεπεράσει την δυσμενή οικονομική θέση που βρίσκεται ευκολότερα.

Το πρώτο που θα πρέπει να κατανοήσουμε είναι ότι η διεθνής οικονομική και χρηματοοικονομική κρίση η οποία ξεκίνησε το 2007 δεν είναι μια από τις κύριες αιτίες των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε. Η Ελλάδα έχει εδώ και πολλά χρόνια προβλήματα με το δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος της. Η διεθνής παγκόσμια αρνητική οικονομική συγκύρια σήμερα μπορεί να αποβεί για την ελληνική οικονομική πολιτική μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να λάβει αποφάσεις που σε διαφορετική περίπτωση δεν θα μπορούσε να πάρει και έτσι κάτω από αυτές τις συνθήκες να υπερνικήσει τις μακροχρόνιες οικονομικές παθογένειες της. Αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι οι πολίτες αναμένουν από τα κράτη να λάβουν διαφορετικές αποφάσεις-λύσεις για το ίδιο οικονομικό πρόβλημα αν υπάρχει ομαλότητα στην παγκόσμια οικονομική σκηνή και διαφορετικές αποφάσεις-λύσεις αν υπάρχει ανισορροπία ή κρίση. Αυτό σημαίνει ότι το πολιτικό κόστος οποιασδήποτε πολιτικής και οικονομικής απόφασης θα είναι μικρότερο για την ελληνική κυβέρνηση. Η Ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει να αξιοποιήσει στο έπακρο αυτήν την σύμπτωση.

Ακόμα περισσότερο η ελληνική πολιτική θα γίνει αποτελεσματικότερη αν καταφέρει να αντιστρέψει το κλίμα αναξιοπιστίας που υπάρχει εναντίον της και πλανάται σαν φάντασμα, παραφράζοντας τον Κάρλ Μαρξ και τον Ενγκελς, όχι μόνο πάνω από την Ευρώπη αλλά και πάνω από το παγκόσμιο οικονομικό και χρηματοοικονομικό σύστημα. Η αξιοπιστία όμως στο σημερινό παγκόσμιο σύστημα έχει μια περίεργη διττή σημασία που η ελληνική πολιτική πρέπει να προσέξει.

Από την μια πλευρά σημαίνει θεσμοθέτηση μιας σειράς ορθολογικών οικονομικών πολιτικών-επιλογών οι οποίες βραχυχρόνια και μακροχρόνια θα αντιστρέψουν το πραγματικό αρνητικό οικονομικό περιβάλλον. Οι πολιτικές αυτές βεβαίως μπορεί να οδηγήσουν την χώρα σε μια περίοδο παρατεταμένης ύφεσης αφού με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο μια αύξηση των δημοσίων δαπανών μπορεί να οδηγήσει σε μια αύξηση της ενεργούς ζήτησης και κατ' επέκταση μια οικονομία στην έξοδο από την ύφεση, με τον ίδιο τρόπο μια μείωση των δημοσίων δαπανών μπορεί να οδηγήσει στα αντίθετα αρνητικά αποτελέσματα. Εκτός των άλλων μείωση ή σταθερότητα των πραγματικών μισθών, η μείωση ή σταθερότητα των συντάξεων και η μείωση ή το κόψιμο των εισοδημάτων άμεσα θα σημαίνει και μείωση της συνολικής ζήτησης για προϊόντα κάτι το οποίο συνεπάγεται μια σειρά αρνητικά αποτελέσματα σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Μέσα σε όλα αυτά αν προσθέσουμε και το γεγονός ότι η ελληνική οικονομία έχει αναπτύξει ένα μοναδικό καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης το οποίο σχετίζεται άμεσα με τα δομικά μακροχρόνια προβλήματα και την έλλειψη ενός ανταγωνιστικού θεσμικού πλαισίου, θέματα τα οποία έχουν άμεση σχέση και αποτέλεσμα στην διεθνή ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, γίνεται φανερό πως η έξοδος από την κρίση όχι μόνο είναι δύσκολη αλλά θα έχει τρομερές συνέπειες για την ελληνική κοινωνία. Είναι γεγονός ότι η Ελλάδα εξαιτίας των προσδοκώμενων μελλοντικών οικονομικών πολιτικών πολύ δύσκολα θα αποφύγει μια βραχυχρόνια ή μακροχρόνια ύφεση. Σε αυτό το σημείο η ελληνική οικονομική πολιτική θα πρέπει να κάνει μια αυστηρά μελετημένη επιλογή πολιτικών οι οποίες θα έχουν την μικρότερη επίδραση στην συνολική απόδοση και λειτουργία της ελληνικής οικονομίας.

Από την άλλη πλευρά η αξιοπιστία σήμερα μπορεί να αναζητηθεί σε όρους πολιτικών και οικονομικών εντυπώσεων. Στην βάση αυτής της λογικής τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παίζουν σημαντικό ρόλο αφού μπορούν να επηρεάσουν άμεσα αισθήματα

σταθερότητας και ανάπτυξης. Για να μπορέσει η Ελλάδα να απεμπλακεί όσο γίνεται γρηγορότερα και ομαλότερα από την ελληνική και διεθνή οικονομική κρίση θα πρέπει τα ελληνικά επιτελεία να αναπτύξουν στρατηγικές οι οποίες να μετριάσουν τον αρνητικό ρόλο που μπορεί να παρέχουν τα μέσα ενημέρωσης. Ευτυχώς ή δυστυχώς οι οικονομικές συνθήκες και οι οικονομικές καταστάσεις σε εγχώριο ή παγκόσμιο επίπεδο επηρεάζονται άμεσα από τον ρόλο των μέσων ενημέρωσης. Η τελευταία περίοδος μας απέδειξε πως η κοινωνία του θεάματος μπορεί άμεσα να παρεμβαίνει στις ζωές όχι μόνο των ατόμων αλλά και στην πολιτική και οικονομική εξέλιξη και σταθερότητα των κοινωνιών. Για παράδειγμα οι φήμες της προηγούμενης εβδομάδας για ελληνική χρεοκοπία ή οι φήμες για συνεργασία με την Κίνα άμεσα διαδόθηκαν και έσπειραν τρόμο σε όλους μας χωρίς αυτό το ενδεχόμενο να υπάρχει στα αλήθεια. Το αντίθετο έγινε όταν αποφάσισαν τα μέσα ενημέρωσης να μετριάσουν τις προβλέψεις τους. Για αυτό τον λόγο τα πολιτικά στελέχη της κυβέρνησης θα πρέπει να δουλέψουν ασταμάτητα πάνω σε αυτό τον σκοπό.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που θα επηρεάσει πολύ την πορεία των πραγμάτων και το πόσο εύκολα ή δύσκολα θα βγούμε από αυτήν την κρίση είναι η σχέση της ελληνικής κυβέρνησης με τις διαφορές ομάδες συμφερόντων. Είναι σημαντικό τα στελέχη της κυβέρνησης να μετριάσουν όσο γίνεται τις αντιδράσεις των συνδικαλιστικών οργάνων και κυρίως τις αντιδράσεις του κόσμου όπως για παράδειγμα τις κινητοποιήσεις των αγροτών. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια πως οι αντιδράσεις προέρχονται χωρίς λόγο. Όμως η εγχώρια σταθερότητα μπορεί να επηρεάσει άμεσα την αποδοτικότητα των σχεδίων της οικονομικής πολιτικής. Ταυτόχρονα τα πολιτικά επιτελεία θα πρέπει να προσπαθήσουν να αναπροσαρμόσουν ριζικά τον ευρύτερο δημόσιο τομέα έτσι ώστε να γίνεται μια αποτελεσματικότερη κατανομή των οικονομικών πόρων. Η σημερινή κατάσταση, επαναλαμβάνω, ευνοεί την εφαρμογή πολιτικών που μπορούν να μετασχηματίσουν τον ρόλο και το εύρος του δημοσίου τομέα.

Εν τέλει, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι το πόσο εύκολα ή δύσκολα θα βγούμε από την κρίση δεν είναι μόνο αποτέλεσμα σωστών οικονομικών πολιτικών αλλά κυρίως της αλληλεπίδρασης πολλών εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων οι όποιοι πολλές φορές μπορούν να παίζουν και μεγαλύτερο ρόλο από ότι οι οικονομικές αποφάσεις. Είναι σίγουρο ότι αν η ελληνική κυβέρνηση ακολουθήσει μονόπλευρες στρατηγικές οι οποίες να μην έχουν δυναμικό χαρακτήρα και ούτε να συνδυάζουν την αλληλεπίδραση των οικονομικών και πολιτικών συνθηκών τότε ίσως να μην μπορέσει να αντιλήφθη την

μοναδική ευκαιρία που διαφαίνεται μπροστά της για να αναδιαμορφώσει και να μετασχηματίσει δραστικά ολόκληρο τον ελληνικό ευρύτερο δημόσιο τομέα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το ελληνικό καπιταλιστικό μοντέλο είναι από μόνο του κάτι το μοναδικό στον κόσμο και ότι τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας προέρχονται κατά κύριο λόγο αιτίες που έχουν να κάνουν με ολόκληρη δομή και οργάνωση της ελληνικής παράγωγης. Αν χάσουμε και αυτό το στοίχημα ίσως θα έχουμε χάσει το τρένο οριστικά (Μάρης,2010).

4.2 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟ

ΕΡ: Σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο διαπιστώνεται μια κινητικότητα σε σχέση με τις προσπάθειες για αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Υπάρχουν δυνατότητες ανατροπών; Δυνατότητες για βελτίωση της κατάστασης;

ΑΠ: Προσωπικά δεν πιστεύω ότι ζούμε στον αιώνα των ανατροπών. Προφανώς, όμως, ζούμε σε μία περίοδο αλλαγής αυτών που είχαμε συνηθίσει. Εξ αυτού και λόγω της κινητικότητας που έχει αναπτυχθεί σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), εκτιμώ πως αλλαγές θα υπάρξουν ως προς την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης από την ΕΕ που θα ωφελήσουν και την Ελλάδα. Ήδη καταγράφεται μία σημαντική αλλαγή στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ήδη περισσότερες χώρες αντιμετωπίζουν την ύφεση, ήδη οι πολιτικοί συσχετισμοί στο εσωτερικό των κρατών και εξ αυτού στο επίπεδο της ΕΕ μεταβάλλονται, με αποτέλεσμα όλο και περισσότεροι να ομιλούν για την ανάγκη της ανάπτυξης. Στα θετικά είναι και η αλλαγή τού τρόπου αντιμετώπισης της χώρας μας από τους εταίρους και η αυξανόμενη πεποίθηση περί της ανάγκης για επιμήκυνση του απαιτούμενου χρόνου εκπλήρωσης των δημοσιονομικών υποχρεώσεων της Ελλάδας. Σε κάθε περίπτωση, η όποια βελτίωση θα προέλθει από εμάς. Εμείς θα πρέπει να αντέξουμε στα δύσκολα μέτρα και να είμαστε αλληλέγγυοι προς τους συμπολίτες μας που δοκιμάζονται, εμείς θα πρέπει να συμβάλλουμε στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, εμείς θα πρέπει να κινηθούμε, στη σκέψη και στα έργα μας, αναπτυξιακά.

ΕΡ: Πολλές φορές έχει ειπωθεί πως η οικονομική κρίση καθιστά πιο ευάλωτη τη χώρα στα εθνικά θέματα. Διαβλέπετε προσπάθεια από την Τουρκία να αξιοποιήσει την οικονομική κρίση στην Ελλάδα;

ΑΠ: Ασφαλώς κάθε χώρα γίνεται πιο ευάλωτη σε περίοδο οικονομικής κρίσης, σε όλους τους τομείς. Δεν θα έλεγα ότι η χώρα είναι πιο ευάλωτη, καθώς η δημιουργία προβλημάτων εναντίον της Ελλάδας, θα σήμανε σημαντικότερα ζητήματα, π.χ., για την Ευρωζώνη ή ακόμη και για τις ΗΠΑ, και, συνεπώς, για πολύ ισχυρότερα από την Ελλάδα κράτη. Θα έλεγα, ασφαλώς, πως η χώρα μας έχει απολέσει τη διαπραγματευτική της ισχύ ή έχει μειωθεί η επιρροή της στην αντιμετώπιση ζητημάτων, τα οποία θα βρει ενδεχομένως μπροστά της υπό διαφορετικές συνθήκες. **Ως προς την Τουρκία, αυτή προσπαθεί να επωφεληθεί από την οικονομική κρίση στη χώρα μας, διεισδύοντας οικονομικά και προωθώντας ακόμη και την υποκουλτούρα των τηλεοπτικών σειρών της.** Είναι γνωστό ότι το «στρατηγικό βάθος», στη σύλληψή του, εμπεριείχε και τη βελτίωση της εικόνας της Τουρκίας στο εξωτερικό, κάτι που συστηματικά επιχειρείται. Πέραν αυτού, η Τουρκία έχει πλέον και τα δικά της προβλήματα. Ο Φιλελεύθερος είχε δημοσιεύσει συνέντευξή μου με τίτλο «Η Τουρκία σύντομα θα καταγράψει αποτυχίες». Θεωρώ ότι μετά και τις τελευταίες εξελίξεις η πολιτική μηδενικών προβλημάτων έχει εξαϋλωθεί, το εμπόριο έχει υποστεί πλήγμα, η υπόθεση της Συρίας θα πάρει χρόνια για να τελειώσει και το Κουρδικό ξανάνοιξε.

ΕΡ: Μπορούμε, Ελλάδα και Κύπρος, να αξιοποιήσουμε το φυσικό μας πλούτο; Διανοίγεται και μια προοπτική συνεργασίας με Ισραήλ.

ΑΠ: Βεβαίως και μπορούμε να αξιοποιήσουμε το φυσικό μας πλούτο. Εκτιμώ όμως πως η Κύπρος μπορεί και πρέπει να προχωρήσει, ανεξαρτήτως του τι θα κάνει η Ελλάδα. Όπως έχω επανειλημμένως πει και γράψει, η Ελλάδα έχει πλέον να μάθει στο θέμα αυτό από την Κύπρο. **Η προοπτική συνεργασίας με το Ισραήλ είναι ορατή και οι διεθνείς σχέσεις του Ισραήλ μπορούν να συμβάλουν στην ταχύτερη και αποτελεσματικότερη εκμετάλλευση των πόρων.** Σε κάθε περίπτωση και μεθοδικά, θα πρέπει να γίνουν και όλα τα βήματα προς την κατεύθυνση των υπόλοιπων παράκτιων χωρών της νότιας και της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου.

ΕΡ: Θα πρέπει η Ελλάδα να προχωρήσει στον καθορισμό της ΑΟΖ της με Κυπριακή Δημοκρατία;

ΑΠ: Εγώ θεωρώ πως πρέπει να γίνει. Πρέπει να προηγηθεί η κατάλληλη προετοιμασία, σταθερά, με μεγάλη σοβαρότητα και διακριτικά – τακτική που ακολούθησε στο παρελθόν ο Πρόεδρος Παπαδόπουλος – και την κατάλληλη στιγμή, σύντομα, να προχωρήσει με αποφασιστικότητα. **Ο καθορισμός τής ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου θα διευκολύνει και θα διασφαλίσει τη μεταφορά των πόρων από την Ανατολική Μεσόγειο προς τη Δύση.**

4.3 ΔΕΚΑ(10) ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1. Κλείστε τα αυτιά σας

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης όπως αναφέρει και ο J. Westergaard στο βιβλίο του «power class and the media» , αναπαράγουν 3 συστατικά, γιατί αυτά είχαν αποδειχθεί στην πράξη ότι παρακινούν τα χαμηλά ένστικτα των τηλεθεατών- αναγνωστών.

2. Σκεφτείτε θετικά

Αν ακέφτεστε θετικά δεν σημαίνει ότι η κρίση θα εξαφανιστεί ως δια μαγείας. Όμως θα σας διευκολύνει γιατί θα έχετε καθαρό μυαλό και θα μπορέσετε με ψυχραιμία και όχι με ενέργειες πανικού να καταστρώσετε τα σχέδια σας για την ανάπτυξή σας, το σύστημα μάρκετινγκ για την επιχείρησή σας και γενικότερα το μέλλον.

3. Εμπιστευτείτε τον καταναλωτή

Είστε εκεί για να εξυπηρετήσετε τον καταναλωτή, να δημιουργείτε προϊόντα που εξυπηρετούν τις ανάγκες του, να προχωράτε ακόμη παραπέρα και να υλοποιείτε οράματα και επιθυμίες. Είστε εκεί για να παράγετε καλά προϊόντα και υπηρεσίες. Αν δεν το κάνατε μέχρι τώρα, αλλάξτε το και καν τε το. Σκεφτείτε τρόπους για την προώθησή σας. Και τότε να είστε σίγουροι ότι ο καταναλωτής θα σας εμπιστευθεί για τον εμπιστευτήκατε κ εσείς.

4. Στην Ελλάδα πάντα υπήρχαν χρήματα

Ανεξήγητο για τον μέσο Ευρωπαίο όχι όμως για τον μέσο Έλληνα . Με τρόπους που καμιά βιβλιογραφία δεν μπορεί να εξηγήσει επαρκώς και με μία κοινωνία χωρίς δομές ο

Έλληνας ανέπτυξε οικογενειακούς δεσμούς για να ανταπεξέλθει. Εμπιστευτείτε τους άλλους και αναπτύξτε το ομαδικό σας πνεύμα.

5. Κάντε το προϊόν σας πιο ελκυστικό

Η κρίση παραμένει πραγματική. Ακόμη κ εκείνοι που έχουν την οικονομική δυνατότητα να ξοδέψουν, δεν ξοδεύουν, επειδή ψυχολογικά φρένα έχουν μπει σε λειτουργία και τους έκαναν να μαζευτούν. Αν το προϊόν αλλάξει συσκευασία δεν θα είχαν πρόβλημα να το αποδεχτούν.

6. Θυμηθείτε ότι η κρίση παράγει και ευκαιρίες και μεταφέρετε το μήνυμα στον καταναλωτή

Κλάδοι που έχουν πληγεί περισσότερο παράγουν τις μεγαλύτερες ευκαιρίες.

7. Παράγετε καινούριες ιδέες

Πάντα πρέπει να παράγετε νέες ιδέες πόσο μάλλον σε περίοδο κρίσης. Ο επιχειρηματίας που δεν είναι δημιουργικός, η επιχείρηση που μένει προσκολλημένη στις παλιές μεθόδους, χωρίς καινοτομία βρίσκετε τελικά να υποχωρεί, απλά και μόνο γιατί οι ανταγωνιστές της την ξεπέρασαν.

8. Αλλάξτε μόνο ότι είναι απαραίτητο

Οι νέες ιδέες δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να οδηγήσουν σε ολοκληρωτικές αλλαγές στη δομή της επιχείρησης. Εκτός και αν για μια συγκεκριμένη επιχείρηση κριθεί απαραίτητο. Το φυσιολογικό είναι πως αν η επιχείρησή σας είχε στο παρελθόν μια επιτυχημένη πορεία, τότε δεν μπορεί, γιατί κάνετε καλά. Κρατήστε ότι γινόταν σωστά και αλλάξτε μόνο τα λάθη.

9. Κινηθείτε επιθετικά

Κινηθείτε διαφορετικά από ότι η μάζα των ανθρώπων. Σε εποχές που όλες οι επιχειρήσεις μαζεύονται, δεν διαφημίζονται και κάνουν περικοπές εξόδων εσείς απλωθείτε και διπλασιάστε το διαφημιστικό budget, προσλάβετε πωλητές, δραστηριοποιηθείτε για την ανάπτυξή σας. Χρησιμοποιείστε την τεχνολογία, το διαδίκτυο.

10. Προσπαθήστε περισσότερο

Οι εποχές των εύκολων χρημάτων έχουν περάσει για όλους. Τα χρήματα θα έρθουν στις τσέπες μας με μεγαλύτερη προσπάθεια (Χανός,2010).

4.4 ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΙΕΞΟΔΟΣ?

Δεν υπάρχει λύση που θα μας επιτρέψει να συνεχίσουμε μέσα στην προστασία της Ευρωζώνης αλλά με την αμεριμνησία του παρελθόντος. Οι επόμενες εβδομάδες θα είναι κρίσιμες. Η Ελλάδα έχει κάθε συμφέρον να παραμείνει σε μια ενωμένη Ευρωζώνη και να χρησιμοποιήσει το παράθυρο ευκαιρίας που έχει, ώστε να μεταρρυθμίσει την οικονομία της σε μια πορεία πραγματικής σύγκλισης με τις λοιπές ευρωπαϊκές οικονομίες. Η μοναδική λύση στον ορίζοντα είναι οι επικείμενες εκλογές να οδηγήσουν σε κυβέρνηση που θα στηριχθεί ουσιαστικά από σημαντικό εύρος πολιτικών δυνάμεων και θα κινηθεί σε τρεις άξονες.

Πρώτον, να επιβεβαιώσει την αδιαμφισβήτητη θέληση για παραμονή στην Ευρωζώνη στη βάση των σχετικών συμφωνιών με τους εταίρους.

Δεύτερον, να προωθήσει επείγοντως (εντός εξαμήνου) και να στηρίξει στην πράξη ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις σε τομείς-κλειδιά, όπως το φορολογικό σύστημα, το σύστημα υγείας, την πλήρη μηχανοργάνωση κάθε υπηρεσίας του Δημοσίου ώστε να περιορισθεί η διαφθορά, τη διαφάνεια του συστήματος προμηθειών, τον εξορθολογισμό του συστήματος απονομής δικαιοσύνης και τη διασφάλιση του ανταγωνισμού στις αγορές - αυτές οι κινήσεις όχι μόνο θα βελτιώσουν τη ζωή των πολιτών, αλλά θα στείλουν ένα σαφές σήμα βούλησης πραγματικής αλλαγής.

Τρίτον, σε συνεργασία με τους εταίρους, να επαναδιατυπώσει σημαντικές πτυχές της δανειακής σύμβασης προς την κατεύθυνση της ταχύτερης τόνωσης των επενδύσεων, της ανάπτυξης και της μείωσης της ανεργίας.

Μια κυβέρνηση με διακομματική στήριξη, αλλά και σαφώς υπερκομματική μεταρρυθμιστική εντολή θα έχει σημαντικές προοπτικές επιτυχίας απλώς και μόνο από τη φύση της. Το σύνολο σχεδόν των προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας έχει τη βάση του στη συστηματική παραβίαση θεσμών και κανόνων, που στήριζε και στηρίζονταν από κομματικές ή άλλες μικροκομματικές προτεραιότητες. Η κατάργηση αυτής της σχέσης ελέγχου, θα επιτρέψει την εφαρμογή θεσμικών μεταρρυθμίσεων. Οι μεταρρυθμίσεις, όπως

και οι επενδύσεις που θα ακολουθήσουν, θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα αναιρώντας κατά πολύ τις βραχυπρόθεσμες συνέπειες της λιτότητας και προσφέροντας πραγματική γηγενή ανάπτυξη και ελπίδα.

Μια τέτοια λύση θα επαναφέρει το κλίμα εμπιστοσύνης των εταίρων προς την Ελλάδα και θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για περαιτέρω διαγραφή του υφισταμένου χρέους (που είναι πλέον κατά κύριο λόγο διακρατικό). Μια διαπραγμάτευση για τη μείωση του χρέους θα πρέπει να γίνει τα επόμενα χρόνια, καθώς το χρέος παραμένει υψηλό: παρά τα χαμηλά επιτόκια, τα τοκοχρεωλύσια ανέρχονται στο 6% του ΑΕΠ, ένα δυσβάστακτο βάρος που μπορεί να υπονομεύσει τη μεταρρυθμιστική δυναμική.

Ποιες αλλαγές είναι πιθανές στην Ευρωζώνη, και πώς θα μπορούσε η Ελλάδα να ωφεληθεί από αυτές;

Υπάρχει η πιθανότητα χαλάρωσης της νομισματικής και της δημοσιονομικής πολιτικής στην Ευρωζώνη τους επόμενους μήνες, καθώς και της αντίληψης ότι η γενικευμένη λιτότητα δεν αποτελεί λύση. Ομως αυτή η χαλάρωση θα είναι περιορισμένη γιατί τα δημόσια ελλείμματα και χρέη είναι ήδη μεγάλα. Επίσης, δεν θα μπορεί να υποκαταστήσει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας που είναι απαραίτητες για τις πιο αδύναμες οικονομίες. Οι ουσιαστικότερες αλλαγές σε επίπεδο Ευρωζώνης θα είναι προς μια περισσότερο λειτουργική και σφικτά δομημένη ένωση, και πιθανόν να αφορούν την πανευρωπαϊκή εποπτεία του τραπεζικού συστήματος και την ασφάλιση των καταθέσεων, καθώς και κάποια μορφή κοινής πρόσβασης στις χρηματαγορές όπως τα ευρωομόλογα.

Οι αλλαγές στην Ευρωζώνη θα απαιτήσουν χρόνο. Για παράδειγμα, με το σημερινό εποπτικό καθεστώς τα ευρωομόλογα μπορεί να οξύνουν τα προβλήματα, καθώς θα μειώσουν τα κίνητρα για δημοσιονομική πειθαρχία στις υπερχρεωμένες χώρες όπως η Γαλλία και η Ιταλία, και συγχρόνως θα μειώσουν την αξιοπιστία των δημοσιονομικά πειθαρχημένων χωρών, όπως η Γερμανία και η Ολλανδία. Επομένως, τα ευρωομόλογα μπορεί μεν να αποτελούν μέρος μιας μακροπρόθεσμης λύσης όπου συγχρόνως αυξάνεται ο διακρατικός έλεγχος και συντονισμός των προϋπολογισμών, αλλά σίγουρα δεν αποτελούν τον από μηχανής θεό που θα οδηγήσει σε άμεση λύση των προβλημάτων μας. Επίσης, τα επιτόκια των ευρωομολόγων δύσκολα θα είναι χαμηλότερα από αυτά με τα οποία η Ελλάδα δανείζεται τώρα από τους εταίρους της. Πέρα από τις όποιες αλλαγές στην

Ευρωζώνη, πρέπει να τονίσουμε ότι μια οικονομία δεν μπορεί να βρίσκεται σε μια νομισματική ένωση εάν λειτουργεί αναποτελεσματικά και με πολύ ξεπερασμένες ή αντιπαραγωγικές πρακτικές σε σύγκριση με τις άλλες οικονομίες της ένωσης. Η ελληνική κοινωνία πρέπει να μετασχηματισθεί ουσιαστικά αν πρόκειται να πλησιάσει τον τρόπο λειτουργίας άλλων προηγμένων κρατών όπου η λειτουργία των θεσμών είναι πιο εύρυθμη και το επίπεδο ζωής ανώτερο. Προς το παρόν, όμως, παρουσιάζει την εικόνα χώρας που δεν μπορεί ή δεν θέλει να αλλάξει.

Ίσως τώρα που είμαστε στο χείλος του γκρεμού, οι πολιτικοί φερθούν με περισσότερο υπεύθυνο τρόπο και καταστρώσουν λεπτομερή σχέδια απελευθέρωσης του σημαντικού παραγωγικού δυναμικού της χώρας(Αγγελέτος κ.α.,2012).

4.5 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Για τις επιχειρήσεις της Βόρειας Ελλάδας οι δέκα προτάσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης, με την ιεράρχηση που προέκυψε βάσει των απαντήσεων του ερωτηματολογίου, είναι:

1. Ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων.
2. Πληρωμή των οφειλών του κράτους προς τις επιχειρήσεις.
3. Παροχή ενισχύσεων και κινήτρων για τη διατήρηση των υφιστάμενων θέσεων εργασίας.
4. Δημιουργία προγράμματος εξόδου από την κρίση πέντε ετών τουλάχιστον με συμφωνία όλων των κοινωνικών εταίρων.
5. Πάταξη της διαφθοράς στο δημόσιο τομέα.
6. Λιγότερο αυστηροί κανόνες δανειοδότησης επιχειρήσεων.
7. Αύξηση των δημόσιων επενδύσεων.
8. Μείωση των συντελεστών φορολογίας.
9. Άμεση προκήρυξη των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ.
10. Αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η οικονομική κρίση που βιώνουμε σήμερα παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες αλλά και διαφορές από τις προηγούμενες κρίσεις. Συγκεκριμένα, η σημερινή κρίση διαφοροποιείται από τις υπόλοιπες λόγω του γεγονότος ότι πλέον σε όλες οι χώρες που πλήττονται από την κρίση, στις οποίες ανήκει και η Ελλάδα, τα περισσότερα νοικοκυριά είναι χρεωμένα και υπάρχει έντονη σύμπλεξη της χρηματοπιστωτικής και της πραγματικής οικονομίας. Από την άλλη πλευρά, μία σημαντική ομοιότητα είναι ο ρόλος των τραπεζών στην πρόκληση και αντιμετώπιση όλων των οικονομικών κρίσεων.

Όσον αφορά στις εξελίξεις της ελληνικής οικονομίας, δεν φαίνεται να είναι ευχάριστες, καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει μια διετία τουλάχιστον στασιμότητας.

Θα μπορούσαμε να προτείνουμε κάποιες πιθανές λύσεις, για παράδειγμα, από την πλευρά του κράτους και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, την συνεχή προβολή και προώθηση κλίματος εφησυχασμού, μέσω διαφημίσεων στο πλαίσιο της κοινωνικής ευθύνης, ώστε να επιτευχθεί η αλλαγή της ψυχολογίας του κοινού.

Από την πλευρά των επιχειρήσεων, θα έπρεπε να εφαρμοστεί δραστικό, επιθετικό marketing, ώστε να συνεχίσει το κατάστημα να έχει την προτίμηση του καταναλωτικού κοινού και να γίνει προσπάθεια μείωσης του λειτουργικού κόστους. Φαίνεται ότι, επί της ουσίας, οι επιχειρήσεις που θα καταφέρουν να βγουν αλώβητες από την κρίση θα είναι αυτές οι οποίες δεν έχουν υψηλό δανεισμό, βασίζονται σε υγιή ίδια κεφάλαια και έχουν αναπτύξει επώνυμο προϊόν και δίκτυο πωλήσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

- Πανηγυράκης Γ.,2001, “Σύγχρονη Διοικητική Δημοσίων Σχέσεων”,Εκδόσεις Μπένου,Αθήνα
- GortsosC., 2008, “The recent financial turmoil: a first assessment and some policy considerations for the international financial architecture”, assistant professor of International Economic Law, Panteion University of Athens and Secretary General, Hellenic Bank Association
- Αγγελόπουλος Κ., “Παγκόσμια οικονομική κρίση, ουδέ κακόν αμιγές καλού”,Επιστημονικό Μάρκετινγκ, Τεύχος 56, 71-72 σελ.
- Σφακιανάκης Μ.Κ,1998, “Διοικητική κρίσεων”, Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- Σιδηρόπουλος,Μωυσής,2008.Τι μάθαμε από την κρίση του 1929 για την διαχείριση της σημερινής.[online][αναρτήθηκε 29/09/2010]
<http://www.makthes.gr/news/opinions/26646/>
- Παρασύρης,Φραγκίσκος,2010.Οι πρόσφατες κρίσεις και η σημερινή μία σύγκριση.[online][αναρτήθηκε 19/10/2008]
<http://www.patriss.gr/articles/188102?PHPSESSID=#.Ui5LSsbIb98>
- Μπούρας και Λυκούρας,2011.Οικονομική κρίση και επιπτώσεις στην ψυχική υγεία.[online]
<http://www.encephalos.gr/48-2-02g.htm>

- Αναγνωστόπουλος, Δημήτριος, 2012. Κοινωνικοοικονομική κρίση και ψυχική υγεία. [online][αναρτήθηκε 27/04/2012]
- Μάρης, Γιώργος. Η Ελληνική οικονομική κρίση. [online][αναρτήθηκε 08/02/2010]
<http://www.rodiki.gr/article.php?id=18195&catid=37&maincatid=1>
- Χάνος, Γιώργος, 2012. Οδηγός επιβίωσης για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης για επαγγελματίες. [online][αναρτήθηκε 28/06/2010]
<http://www.iqstudies.gr/news/odhgos-oikonomikh-krish/>
- Αγγελέτος κ.α., 2012. Το χθες και το αύριο της Ελληνικής οικονομικής κρίσης. [online][αναρτήθηκε 03/06/2012]
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_politics_3_03/06/2012_484394
- Σύνδεσμος Εταιρειών Συμβούλων Μάνατζμεντ Ελλάδος, 2010. Ισχυρό πλήγμα στις Ελληνικές εταιρείες. [online][αναρτήθηκε 27/09/2010]
<http://www.newsbeast.gr/financial/arthro/51383/ishuro-to-pligma-stis-ellinikes-etairies/>
- Επιστημονικό μάρκετινγκ [online][αναρτήθηκε 09/2009]
- <http://www.epistimonikomarketing.gr/oi-epiptoseis-tis-oikonomikis-krisis-ehoun-epireasei-simantika-tis-epiheiriseis-tis-boreias-elladas/>